

▲ FÖLDGÖMB

A MEGISMERÉS KALANDJA

WWW.AFOLDGOMB.HU

ALAPÍTVÁ: 1929

1090 FT | 4 € | 16 LEJ

2019. JAN. – FEBR.

A MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

SZIRTEK ÉS TROLLOK

TÉRISZONYOSOK KÍMÉLJENEK

NORVÉGIA

DÉL-AFRIKA CISZTERNÁJA LESOTHO

EGY HÁBORÚ MINDENNAPJAI ALEPPÓ

FÉNYFESZTIVÁL ÉÓDZ

XÁNTUS JÁNOS

FJÄLLRÄVEN
BERGTAGEN

*Ahol a fák már nem nőnek,
de a lelked igen.
Magashegyi ruházat
egy életre tervezve*

INTERKONTINENTÁLIS FÖLDGÖMB

DR. NAGY BALÁZS, FŐSZERKESZTŐ

Több szempontból is sajátos évet kezd a Földgömb. Idén lesz 90 éve, hogy útjára indult a magazin, ám biztosan most fordul elő először, hogy jelentős részben jókora földi messzeségből készül. A hétköznapi távoli megoldások, a szokatlan lépések persze nagy elődeinknél sem mentek kuriózumszámba – gondoljunk csak a Földgömböt a harmincas-negyvenes években szerkesztő Baktay Ervinre, aki több év indiai tartózkodás után merészen és elszántan magyar indiánteletet alapított a Dunakanyarban...

A Földgömb mai készítői most még mélyebbre „ásnak” az Andok hegyvilágában: bár már egy évtizede jelen vagyunk itt, de most érett meg az idő az extrém terepen zajló környezet- és klímakutatás kiszélesítésére, a lehető legszélsőségesebb helyszínek elérésével. Eddig is magas, hideg és rendkívül száraz helyen dolgoztunk, de most megérkeztünk a végletesen száraz, hiperarid magashegységekbe, az Atacama szinte életnyomok nélküli kősivatagába. Mindehhez viszont idő kell, hosszú helyszíni jelenlét, így a Földgömb idei első számai valóban a földgolyón átívelve születnek.

E lelkesítő, távoli építkezés mellett azonban új évfolyamunk azért is rendhagyó, mert visszatérünk közel egy évtizedes hagyományunkhoz A Földgömb megjelenései tekintetében. Idén ismét két tematikus különszámot készítünk, a kéthavonta megjelenő magazinunk lapszámai mellé.

FOTÓ: NAGY BALÁZS

**SZÁRAZ, MÉG SZÁRAZABB,
LEGESLEGSZÁRAZABB**

EDDIG MÉG MINDIG BELEFUTOTTUNK VALAHOL A ZÖLD SZÍNBE ÉS AZ ÉLETBE, DE A SZÉLSŐSÉGESEN SZÁRAZ VIDÉKEK FELÉ FORDULVA MOST MÁR MINTHA NEM IS BOLYGÓNK FELSZÍNÉN JÁRNÁNK...

FÖLDGÖMB

A MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

XXXVII. ÉVFOLYAM, 330. LAPSZÁM

2019. JANUÁR–FEBRUÁR

FŐSZERKESZTŐ: DR. NAGY BALÁZS

SZERKESZTŐ-MUNKATÁRSÁK:

BARABÁS AMBRUS, HEILING ZSOLT

HONLAP, RÁDIÓ, KÖZÖSSÉGI MÉDIA:

NAGY ÉVA JOHANNA

ÁLLANDÓ SZERZŐK:

FRANCICS LÁSZLÓ, DR. JAKAB GUSZTÁV,

DR. KARÁCSONYI DÁVID, KERÉKES ISTVÁN, KUPI LÁSZLÓ

LADÁNYI TAMÁS, RÁZSI ANDRÁS, SARUSI ISTVÁN,

SZIRMAI GÁBOR, DR. TAMÁSKA MÁTÉ,

DR. TELBISZ TAMÁS

TÉRKÉPEK: DR. NEMERKÉNYI ZSOMBOR

TERVEZŐ ÉS KÉPSZERKESZTŐ: HEILING ZSOLT

OLVASÓSZERKESZTŐ: MÁRTON BÉLA

NYOMÁS: PETHŐ NYOMDA KFT.

KIADÓ: HEILING MÉDIA KIADÓ KFT.

1142 BUDAPEST, ERZSÉBET KIRÁLYNÉ ÚTJA 125.

E-MAIL: SZERKESZTOSEG@AFOLDGOMB.HU

A KIADÁSÉRT FELEL: HEILING ZSOLT

MEGJELENIK KÉTHAVONTA, KÉT KÜLÖNSZÁMMAL

KIEGÉSZÍTVE, ÉVENTE 8 ALKALOMMAL.

TERJESZTI A LAPKER RT. ÉS ALTERNATÍV TERJESZTŐK

ELŐFIZETÉS 1 ÉVRE: 7500 FT

ELŐFIZETHETŐ:

E-MAIL: ELOFIZETES@AFOLDGOMB.HU

VAGY WEBÁRUHÁZUNKBAN: EBOLT.AFOLDGOMB.HU

RÉGEBBI LAPSZÁMAINK MEGVÁSÁROLHATÓK

AZ EBOLT.AFOLDGOMB.HU WEBÁRUHÁZBAN.

KIADÓNKBAN SZEMÉLYES ÜGYINTÉZÉSRE

CSAK ELŐRE EGYEZTETVE VAN LEHETŐSÉGI

MINDEN JOG FENNTARTVA! A MAGAZINBAN MEGJELENT KÉPEKET, ÁBRÁKAT ÉS SZÖVEGEKET A KIADÓ ENGEDÉLYE NÉLKÜL TILOS KÖZZÉTENNI, REPRODUKÁLNI, SZÁMÍTÁSTECHNIKAI RENDSZERBEN TÁROLNI ÉS TÖRVÁBADNI. MEG NEM RENDELTI FÉNYKÉPEKET ÉS KÉZIRATOKAT NEM ŐRZÜNK MEG ÉS NEM KÜLDÜNK VISSZA. A LAPBAN MEGJELENT HIRDETÉSEK TARTALMAÉRT A KIADÓ NEM VÁLLAL FELELŐSÉGET!

HU ISSN 1215-8690

PULITZER-EMLEKDJÚ (2008)

GÁRDI BALÁZS SZERZŐNK, LAPUNKBAN

MEGJELENT ANYAGAI ELISMERÉSEKÉNT

SZOCIográfIA-KÜLÖNDJÚ (2012)

TÁRSADALMI TÉMÁJÚ RIPIORTJAINK,

KÉPSOROZATAINK ELISMERÉSEKÉNT

30

VERTIKÁLIS NORVÉGIA

58

XÁNTUS JÁNOS

42

ALEPPÓ

66

LESOTHO – DÉL-AFRIKA CISZTERNÁJA

80

PROMONTORBÓL BUDAFOK, MAJD BUDAPEST

PILLANTÁS AZ ÉGRE

FRANCICS LÁSZLÓ: **ÉGI VÁNDOR, SZABAD SZEMMEL**

A 46P/WIRTANEN-ÜSTÖKÖS ▶

4

FLÓRA ÉS FAUNA

JAKAB GUSZTÁV: **KRÉTAI ÉBEN** ▶

6

VAN KÉPÜNK!

KÉRCZ TIBOR: **LESBEN ÁLLVA...** ▶

8

FÖLD ÉS ÉG

LADÁNYI TAMÁS: **A HEGY, A HOLD ÉS A SZATURNUSZ** ▶

10

MESTEREMBER

SARUSI ISTVÁN: **TÉLKERGETŐ BUSÓMASZKKÉSZÍTŐ** ▶

12

FEL A FEJJEL!

FRANCICS LÁSZLÓ: **CIRKUMPOLÁRIS: AMI MINDIG LÁTHATÓ** ▶

14

ÁSVÁNYTÁR

KUPI LÁSZLÓ: **KALCIT** ▶

17

MÚLT IDŐ

CZAJLIK ZOLTÁN–PUSZTA SÁNDOR: **A FÖLDRE LÁTÁS FIZIKÁJA – A MÁGNESES RÉGÉSZETI TÉRKÉPEZÉS** ▶

18

ÚTI TIPP

SARUSI ISTVÁN: **FÉNYES LÓDZ** ▶

22

LÉGTÉR

NAGY ÉVA JOHANNA: **FÖLDINDULÁS-LIGHT – KÖZETLEMEZEK MOZGÁSBAN** ▶

26

RÁZSI ANDRÁS: **HOSSZÚ TÁVON NEM FOG MENNI...** ▶

29

CMLAP: INFODIVALEXANDER@SHUTTERSTOCK

LIEBER TAMÁS–GÁBOR ÉVA: **VERTIKÁLIS NORVÉGIA** ▶
TÉRISZONYBAN SZENVEDŐK KÍMÉLJENEK!

30

Vadregényes és csodaszép. Igaz, máshol van magasabb, hosszabb és hatalmasabb, ám egyetlen más ország sem hordozza ilyen változatosságban a vízeséseket, fjordokat és égbe törő sziklafalakat.

SOLYMÁRI DÁNIEL–BIELIK ISTVÁN: **ALEPPÓ: EGY HÁBORÚ MINDENNAPJAI** ▶

42

Bielik István fotói a szíriai háború egyik legaktívabb időszakában készültek. Képein szinte minden esetben abban közreműködő szereplők láthatók, megjelenik a fájdalom, gyász, szenvedés, egy éppen zajló háború véres valósága. Solymári Dániel képei ennek időbeli és folyamatbeli folytatásai.

Fotóin az látszik, amit e drámai események „maguk mögött” hagytak...

GYARMATI JÁNOS: **XÁNTUS KONTRA SCHERZER – AZ OSZTRÁK–MAGYAR KELET-ÁZSIAI EXPEDÍCIÓ ÉS XÁNTUS JÁNOS** ▶

58

1868 szilveszter napján egy magyar és egy osztrák utas szállt fel a Triesztből Alexandriába induló gőzös fedélzetére. Noha végső úti céljuk azonos volt, az utóbbi mindent elkövetett, hogy a másik ne tarthasson vele, annak pedig nem is állt szándékában elutazni...

LANTAI-CSONT GERGELY: **LESOTHO – DÉL-AFRIKA CISZTERNÁJA** ▶

66

Dél-Afrikában a kontinensre jellemző klasszikus sajátosságokkal már csak nyomokban szembesülünk, az afrikai léptékkal igen aprócska királyság, Lesotho azonban még ízig-vérig Afrika.

TAMÁSKA MÁTÉ: **PROMONTORBÓL BUDAFOK, MAJD BUDAPEST** ▶

80

Hamvas Béla borfilozófiája nem említi Budafokot. Ugyan mivel is járulhatna hozzá ez a sínekkel szabdaltnak a nagy borvidékek zengő költészetéhez? A budafoki szőlészetből minden kétséget kizárólag hiányzik a romantika.

ÉGI VÁNDOR, SZABAD SZEMMEL

A 46P/WIRTANEN-ÜSTÖKÖS

SZÖVEG: FRANCICS LÁSZLÓ | FÉNYKÉP: ÁGOSTON ZSOLT

Az üstökösöket mindig nagy érdeklődés övezte, ma is szól nekik a laikus közönség rajongása, de csillagászok és amatőr csillagászok között is akadnak olyanok, akik az életüket szentelik eme égitesttípusnak. Ha régi felvételeket, újsághíreket böngészünk, meg is értjük, hogy miért...

Túl azon, hogy a becses felfedezőt az a megtiszteltetés éri, hogy nevével fémjelzik az égi vándort, némelyik üstökös óriási, feltűnően fényes, emiatt generációkon át emlegetett égi jelenségként vonul be a csillagászat-történetbe. Ha visszaemlékszünk fiatalkorunk nagy üstökösöire, valószínűleg meg tudunk számolni legalább egyet, idősebbek pedig akár többet is a csóvás égitestekkel történt találkozások közül. Ilyen

DE MI A HELYZET A XXI. SZÁZADDAL?

Korunkban mintha alábbhagyott volna a nagy üstökösök érkezése: több mint két évtizede nem járt erre komoly érdeklődés övezte égi vándor. Nos, ez részben igaz, részben pedig nem. Tény, hogy hazánkból valóban nem tudtunk megfigyelni fényes üstökösöket a közelmúltban, ennek ellenére akadt néhány gyöngyszem. Ilyen volt a Nap-súroló, azaz központi csillagunkat jelentősen megközelítő McNaught-üstökös, ami a déli félteke egén ragyogott fel 2007-ben. Sajnos, a McNaught idehaza csak minimálisan volt észlelhető, igaz, akkor voltak, akik a nappali égen szabad szemmel is látták, ami elképesztő ritkaság! A Holmes-üstökös ugyan-

ezen év novemberében tört ki és jelentéktelen fénypontból (éjszakai) szabad szemmel üstökössé nőtte ki magát. A kitorése valódi robbanás lehetett, hiszen rövid időn belül eredeti fényes-

ségének milliószorosával tündökölt! Szabad szemmel még a fényszennyezett városokból is látható fényfolt azonban nem keltette fel a nagyközönség érdeklődését. Nem így az ISON-üstökös érkezése, ami egy pontatlan mérésnek köszönhetően még a legendás Hubble-űrtávcső figyelmét is magára vonta, azonban hamarosan kiderült, hogy nemhogy az évszázad üstököse nem lesz, ha-

nem semmilyen sem! A Nap közelébe jutva a peremvidékről érkező jövevény 2013 novemberének végén elporladt a hőségben.

Az azóta elmúlt fél évtized csak távcsővel vagy fotografikusan megfigyelhető üstökösöket hozott. Persze mindig akadnak olyanok, amelyekről szép felvételeket lehet

készíteni, de ennél sokkal több élményt nem kínálnak a megfigyelőknek. Nem csoda hát, hogy sokan sóvárogva várják az elkövetkezendő „nagy üstököst”...

ADDIG IS...

A 46P/Wirtanen sokak meglepetésére 2018 végén szabad szemmel is megfigyelhetővé vált. Érdekessége, hogy sok másikkal ellentétben a Wirtanen az üstökösök úgynevezett „Jupiter-családjába” tartozik, azaz igen rövid idő alatt, öt és fél évente kerüli meg a Napot, és a mostani földközelsége történelmi jelentőségű. Alig 12 millió km-re,

kevesebb, mint a Föld–Nap-távolság tizedére haladt el mellettünk. Az elkövetkezendő 20 évben várhatóan nem lesz hozzánk közelebb kerülő üstökös.

Mindez persze nem jelenti azt, hogy még fényesebb ne érkezhetne. Aki lemaradt volna a 46P/Wirtanenről, rögtön reménykedhet a C/2018 Y1 „Iwamoto” japán felfedezésű kométa idei tél végi érkezésében, ami szerencsés esetben szintén szabad szemmel is megfigyelhető lesz.

Távolabbi találgatásokba azonban nem érdemes bocsátkozni az égi vándorok igencsak kiszámíthatatlan világában. „Nagy üstö-

kösök” átlagosan 10-20 évente érkeznek, s mivel hazánkból már jó ideje nem láttunk ilyen, van okunk reménykedni. Addig is érdemes gyönyörködni az asztrofotósok szépséges felvételeiben.

FRANCICS LÁSZLÓ
ÉPÍTÉSZMÉRNÖK, FOTÓGRÁFUS,
EGYETEMI OKTATÓ, A HAZAI
ASZTROFOTÓS-MOZGALOM
EGYIK FŐ SZERVEZŐJE

[HTTP://WWW.PTES.HU](http://www.ptes.hu)

ÁGOSTON ZSOLT
ÉPÍTŐMÉRNÖK,
3 ÉVE FOGLALKOZIK
ASZTROFOTÓZÁSSAL

A Holmes-üstökös jelentéktelen fénypontból (éjszakai) szabadszemes üstökössé nőtte ki magát. Rövid időn belül eredeti fényességének milliószorosával tündökölt!

lehet számunkra a Hale–Bopp-üstökös 1997-es közelsége, vagy egy évtizeddel korábban a legendás Halley-üstökös 1986-os visszatérése. Mindkét esemény felírta magát a „nagy üstökösök” emlékfalára, ahová kb. 30-40, az időszámítás előtti 3. századtól feljegyzett, az emberiség történelmi emlékezetében is nyomot hagyó kométa került.

A FELVÉTELT ÁGOSTON ZSOLT KÉSZÍTETTE
20 CM TÜKÖRÁTMÉRŐJŰ
NEWTON-TÁVCSŐVEL,
CANON EOS 6D FÉNYKÉPEZŐGÉPPEL
2018. DECEMBER 8-ÁN

KRÉTAI ÉBEN

SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: JAKAB GUSZTÁV

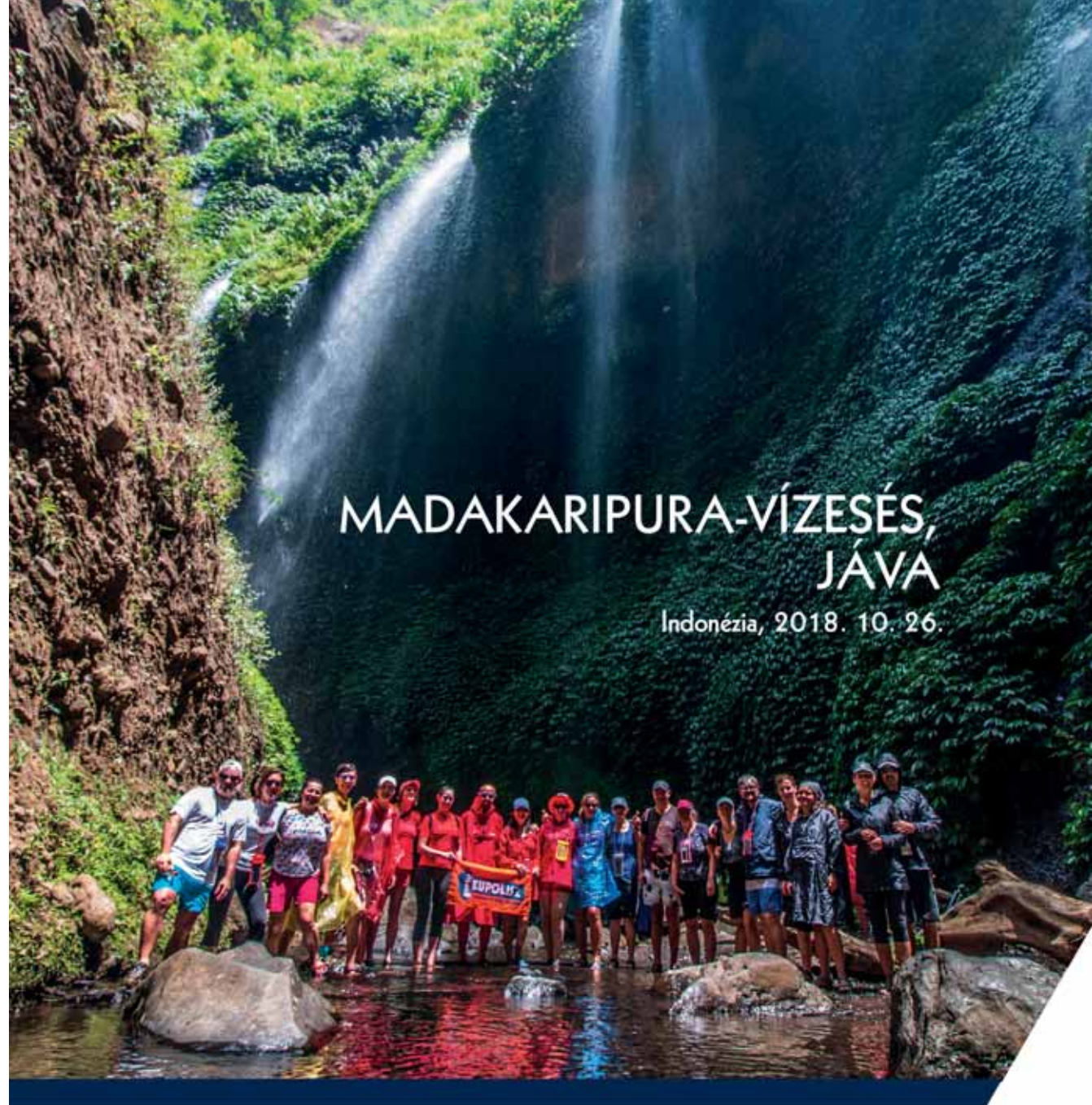

Kréta szigete növényzeti szempontból Európa egyik leggazdagabb területe: 1400 fajjal rendelkezik, aminek 10%-a endemikus, azaz kizárólag ezen a szigeten fordul elő. Kréta ugyanakkor az európai kultúra egyik bölcsője, évezredek óta gazdálkodnak rajta. A legelterés és a földművelés következtében azonban az érzékenyebb növényfajok jelentősen megritkultak. Ha könnyen sok növényritkaságot szeretnénk látni, érdemes valamelyik szurdokban túrázni, hiszen a meredek, sziklás környezet menedékkül szolgál a legelő állatoktól.

A sziget egyik emblemikus bennszülöttje a krétai ében (*Ebenus cretica*). Neve megtévesztő: nem áll rokonságban az Afrikában és Ázsiában honos ébenfákkal, melyeknek tömör, fekete fája rendkívül értékes alapanyag, leggyakrabban különböző dísz tárgyakat készítenek belőle. A krétai ében pillangós virágú növény, első ránézésre a mi baltacim (*Onobrychis*) fajainkra emlékeztet, de a virágzatból hosszú, szőrös csészecimpák nyúlnak ki, ami jellegzetes megjelenést ad a fajnak. Fás szárú növény, bokrai gyakran kisebb cserjéseket alkotnak vagy a sziklafalakról csüngenek le.

JAKAB GUSZTÁV
BIOLÓGUS, BOTANIKUS,
A SZENT ISTVÁN EGYETEM
AGK EGYETEMI DOCENSE

MADAKARIPURA-VÍZESÉS, JÁVA

Indonézia, 2018. 10. 26.

HA UNOD AZ IPARI TURIZMUST!

TERMÉSZETJÁRÓ UTAZÁSOK, OUTDOOR TÚRÁK,
TREKKINGEK, KÖRUTAK AZ EGÉSZ VILÁGON.

Eupolisz Utazási Iroda

8200 Veszprém, Szeglethy u. 1.

+36/88/871728

Hatósági engedélyszám: U-000463

www.eupolisz.hu

 EUPOLISZ

LESBEN ÁLLVA...

▷ SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: KÉRCZ TIBOR

Telihold idején a zarándokok lótvuszvirágot helyeznek el ajándéku­ l Buddhának a sztúpák (más néven a dagobák) láb­ za­ tán. A ma­ kákók ilyenkor nyüzsögnek a környé­ ken, mivel a virágok szirmai­ t letépegetve, előszeretettel fogyasztják el azok magvait. A ceyloni makákót ábrázoló képet 2017 augusztusában készítettem a Srí Lankán lévő Mihintale buddhista zarándokhely egyik sztúpáján.

OASIS
Photo Contest
DUEMLIQUATTORDICI

A 2018-as Oasis Photo Contest nemzetközi természetfotó-pályázatra 66 országból több mint 24 000 fotó érkezett. A „Sztúpán” című kép elnyerte az Emlős-kategória 1. helyét, valamint a zsűri Kércz Tibornak ítélte a pályázat abszolút fődíját is, az International Oasis Photographer 2018 trófeát!

KÉRCZ TIBOR
VEGYÉSZMÉRNÖK,
EFIAP-MINŐSÍTÉSŰ
TERMÉSZETFOTÓS

A HEGY, A HOLD ÉS A SZATURNUSZ

▷ SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: LADÁNYI TAMÁS

A kép címét Dr. Jerry T. Bonnell, a NASA Goddard Űrközpontjának asztrofizikus-munkatársa adta, és honlapjukon a Nap csillagászati felvételeként publikálta.

A hegy itt a Veszprém központjában található Benedek-hegyre utal, míg a szóban forgó két égitest látszólagos közelsége miatt került terítékre.

A fotó – előzetes számítások segítségével – a „Királynék városának” dolomitszkláján készült, amelynek

sziluettje – a Séd völgyéből szemlélve – november 11-én, röviddel napnyugta után kíváncsiskodókkal is gyarapodott. A képen szereplő két hölgy figyelme és kamerája az időszak egyik legszebb égi együttállására irányult: a hamuszürke fénnel kiegészült holdsarlótól a látóhatár felé, apró „csillagként” a gyűrűs planéta világított. Az expozíció pillanatában 23 ívperc választotta el égi kísérőnk peremét a bolygóétól, ami annyit jelent, hogy Naprendszerünk két tagja látszólag egy Hold-átmérőn belülre került egymáshoz.

LADÁNYI TAMÁS
ASZTROFOTÓS, TANÁR,
A CSILLAGÁSZAT ÉS A
FÖLDRAJZ KAPCSOLATA
JELENIK MEG MUNKÁIBAN

 [HTTP://WWW.ASTROPHOTO.HU](http://www.astrophoto.hu)

TÉLKERGETŐ BUSÓMASZKKÉSZÍTŐ

▷ SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: SARUSI ISTVÁN

„Mióta az eszemet tudom, mindig beöltöztem, és nagyon vártam a busójárást. Nem tudom elképzelni, hogy egy mohácsi fiú ne ugyanígy gondolkodna... – mondja Hafner Miklós busómaszkaragó, az egykori főbusó unokája. – Aki igazán tudja, miről szól ez az érzés, át fogja adni a gyermekeinek is!”

Egy balkáni eredetű, Mohácsra települt népcsoport, a sokácok hozták magukkal a busójárási szokását, amikor a törökidő után a 17. század utolsó dekádjában a megüresedett déli területekre érkeztek. Kis kiegészítésül a maszkaragó hozzátesszi: „Módos népcsoportról beszélünk. Mind a mai napig a hölgyek fülében hordott dukát arany-pénzermérő lehet felismerni őket: nagymamám is viselte, ahogyan édesanyám is teszi. Mostanság már

divat lett sokácnak lenni Mohácson: zenéjükön, táncukon át szokásaikig, a busóviselettel együtt megannyi minden köthető hozzájuk.”

Busóöltözet gyanánt szőrével kifordított, rövid bundát, szalmával kitömött gatyát hordtak egykoron, amire színes, gyapjúból kötött, cifra harisnya került, lábukon bocskorral. Bundájukat öv vagy mar-

Átlagosan 5-6 órányi munkával kifaragható egy maszk, amit aztán a tradíció szerint disznóvérrel vörösré, korommal feketére festenek. Ezek után következik a szarv felerősítése.

hakötél fogta össze derekukon. Erre marhakolompot akasztottak. Kezükben az elmaradhatatlan kereplőt vagy a soktollú, fából összeállított buzogányt tartották.

Ehhez párosult álarcuk, ami „anno nem volt olyan kidolgozott, mint a mostaniak – veti fel vésés

közben a különbséget Hafner Miklós. – Néztem egy régebbi videofelvételt és elszégyelltem magam: jóformán a maszk nyolcvan százalékat baltával faragta ki a bácsi, a fennmaradó részben késsel dolgozott, míg véső alig-alig került a kezébe. Én a megfelelő szerszám hiányában hozzá sem tudok kezdeni a munkához.”

Hagyományosan fűzből, ritkábban pedig hársfából faragnak – az előbbiből van több a Duna mentén. Átlagosan 5-6 órányi munkával kifaragható egy maszk, amit aztán a tradíció szerint disznóvérrel vörösré, korommal feketére festenek. Ezek után következik a szarv felerősítése, ami Miklós nagyapjának ötlete. Egyéni stílusukból, jellemző díszítési és formavilágukból meg lehetett állapítani, kinek a keze munkája az adott maszk: Miklós édesanyja például ívesebb formákat alkot, mint

◀ A FAKORONGOT VÉSŐVEL FORMÁLJÁK ÁLARCÁ:

ELEINTE SZÉLESEBB DARABOKAT HASZNÁLNAK A DURVÁBB MEGMUNKÁLÁSHOZ, MAJD EGYRE KESKENYEBBEKET A FINOMMUNKÁHOZ. EZEN SZERSZÁMOK EGYNÉMELYIKÉT RÉSZEBEN A NAGYAPA HAGYTA ÖRÖKÜL LÁNYÁRA, UNOKÁJÁRA

a fia. „Nincsenek igazán fix megkötések, azonban nem lehet riktó színeket használni – magyarázza a maszkmester, ám megjegyzi: – A busógúnya anyagi ráfordítást is igényel, hiszen egy komplett ruha akár százezer forintba is belekerül.”

Az álarc készítésének indoka, hogy titokban maradjon, ki-kicsoda. Ez azért előnyös, mert busóként kicsit szabadabban viselkedik az ember: hecceli, ugratja a

másikat, főként a hölgyeket – a jó ízlés határáig. De maga a jelmez is sok lehetőséget ad, hogy mindenki „megmutassa” magát. Amolyan kimít-tud?-féle események voltak ezek egykoron. „Talán mostanság is ez kezd erősödni: napjainkban már nem kimondottan csak a sokácok, hanem akár a mohácson élő svábok, magyarok is üzik e szokásokat – vázolja a maszkkészítő. – Ilyenkor az ember kiléphet megszokott komfortzónájából és társadalmi helyzetéből. Busóként sokkal többet megengedhet magának: fiatal férfiak idős hölgynek öltözhetnek, a nők férfigúnyát is ölthetnek.”

Persze meg kell tanulni, hogyan készül a busómaszk, de önálló mesterségként nehéz elképzelni. Ám mára már sok, nagyságrendileg 20 busómaszkaragó dolgozik

Mohácson. A helyiek persze nem vesznek minden évben álarcot, mert ha egyet megvásároltak, arra vigyáznak, majd néhány esztendő múlva megint másikat szereznek be, aztán a meglévőket cseréltetik. Ez is az inkognitóra való törekvés miatt alakult így. Ne gondoljuk viszont, hogy egy jellegzetes testalkatú, mozgású ember tökéletesen rejtve marad jelmeze mögött – kisvárosról lévén szó, elég jól ismerik egymást az emberek, de a hagyomány, az hagyomány: rejtőzködni kell...

„Egykor az egész Délvidéken, Bajától Bácskán át mindenhol volt busójárási, ahol a sokác népcsoport élt. Mohács tulajdonképpen egy maradványhelyszín, de mostanság van a csúcspont – akár ezren is busónak öltöznek” – árulja el Hafner Miklós. Egyediségét, kulturális jelentőségét jól mutatja, hogy Magyarországról elsőként (2009. október 2-án) ez a népszokás került fel az UNESCO „Az Emberiség Szellemi Kulturális Öröksége” Reprezentatív Listájára.

▶ A FÉLKÉSZ TERMÉK

FESTÉS ELŐTT ÁLLÓ, VÉGLEGESRE FARAGOTT ÁLARCOK, MÖGÖTTÜK PEDIG VÉSŐK GARMADÁJA – A KOLLEKCIÓ TÖBB DARABJÁT A FŐBUSÓ HASZNÁLTA

BIRKABŐR ÖLTÖZÉKÉBEN, SOKÁGÚ FABUZOGÁNYÁVAL, KEREPLŐJÉVEL KÉSZÜL HAFNER MIKLÓS AZ IDEI BUSÓJÁRÁSRA, AMIT FEBRUÁR 8-A ÉS 13-A KÖZÖTT RENDEZNEK A SOKÁCOK, ILLETVE A BUSÓK FŐVÁROSÁBAN, MOHÁCSON

SARUSI ISTVÁN
TUDOMÁNYOS ÉS KULTURÁLIS TÉMÁKAT FELDOLGOZÓ, SZABADÚSZÓ FOTÓS, ÚJSÁGÍRÓ

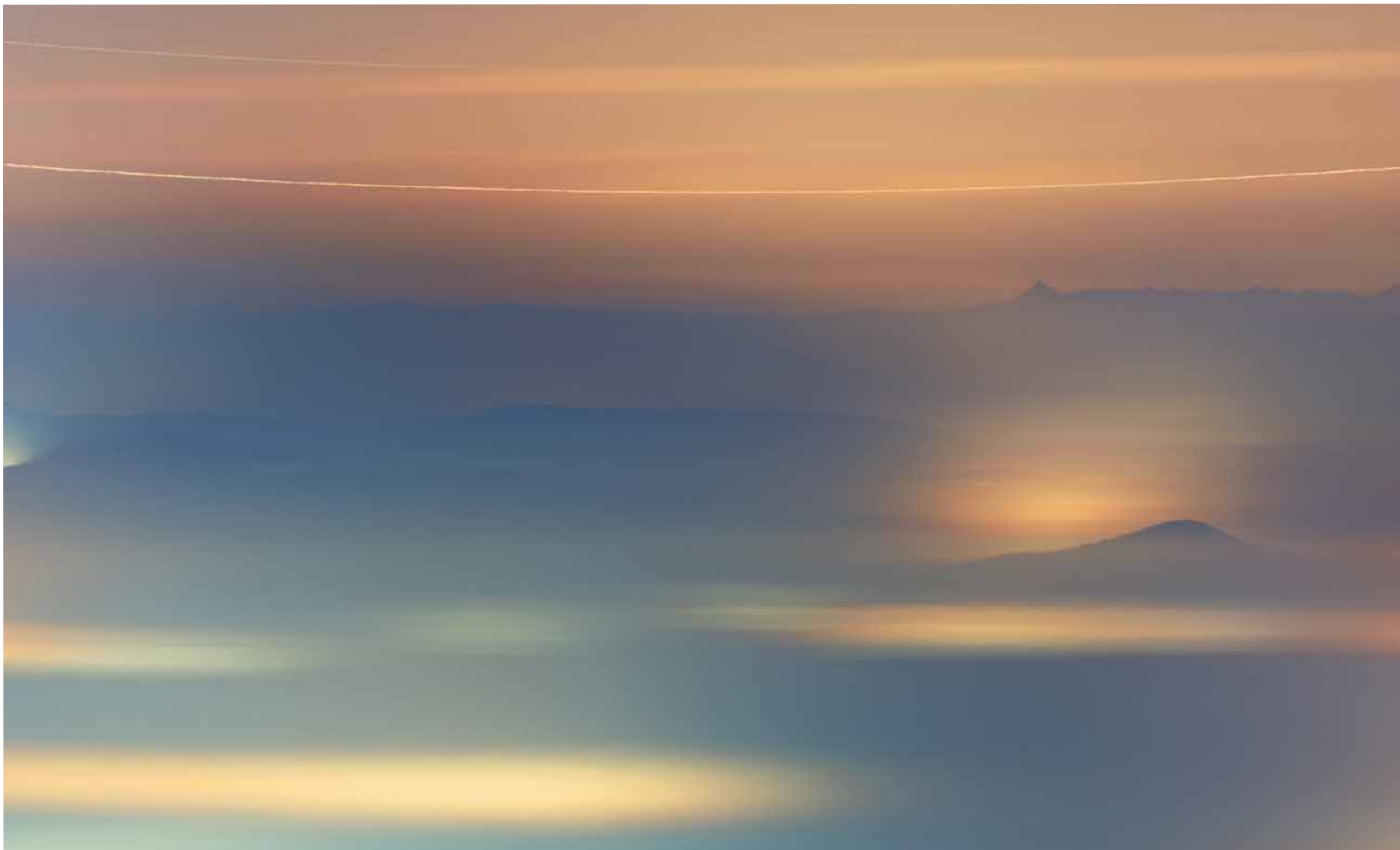
CIRKUMPOLÁRIS: AMI MINDIG LÁTHATÓ

▼ SZÖVEG: FRANCICS LÁSZLÓ | FÉNYKÉP: SZÉMÁR FERENC

A FELVÉTELT SZÉMÁR FERENC KÉSZÍTETTE 2018 FEBRUÁRJÁBAN A GALYA-TETŐI KILÁTÓ TERASZÁRÓL, FIX ÁLLVÁNYRÓL, 4 ÓRÁNYI EXPOZÍCIÓVAL, TELEOBJEKTÍVVEL, PONTOSAN ÉSZAK FELÉ FORDULVA. A FOTÓ A RANGOS NEMZETKÖZI INSIGHT ASTRONOMY PHOTOGRAPHER OF THE YEAR PÁLYÁZAT DÍJNYERTES KÉPE

Ha látogatást teszünk hazánk egyik legmagasabb pontjára egy felhőmentes, tiszta éjszakán, akár izgalmas csillagászati megfigyelést is végezhetünk a Galya-tetői kilátó 995 méter magasan fekvő teraszáról. Ilyenkor a jó átlátszóságú hegyvidéki égen tekintetünket magasra emelve, szabad szemmel igen halvány és távoli égitesteket is észrevehetünk – fényképezőgéppel pedig annál inkább! Ám kevesen gondolnák, hogy nemcsak odafent, hanem a horizont közelében is megfigyelhetők érdekes csillagászati összefüggések.

A magas hegycsúcs és a körpanorámás kilátóterasz kifejezetten alkalmas a látóhatár közelében való vizsgálódásra, sokkal inkább, mint a síkvidéki megfigyelőhelyek. Közel s távol nincs zavaró tényező, leszámítva délkeletre a Kékes-tetőt.

A CIRKUMPOLARITÁS

Az égbolt látszólagos forgása a Föld valódi forgásának következménye. A Föld forgástengelye pedig két ponton metszi az égboltot: délen és északon, ez utóbbi helyen éppen a Sarkcsillag mellett, annak 1°-os közelségében. Mi innen, Magyarországról a horizont felett átlagosan 47° magasan pillanthatjuk meg a Sarkcsillagot, mely körül az egész égboltot forogni látjuk, ha azt sokáig figyeljük. Minden olyan csillag és csillagkép, ami a Sarkcsillag legfeljebb 47°-os közelségében, azaz a 47° sugarú körön belül helyezkedik el az égen, még éppen el tud fordulni az északi horizont és a Sarkcsillag között, azaz hazánkban nézve sohasem nyugszik le. A cirkumpoláris körön kívül azonban minden, az északi féltekéről megfigyelhető csillag felkel, majd minden egyes nap lenyugszik.

Jó időben dél felé a Mecsek vonulatai, északra pedig akár a Magas-Tátra főgerince is kivehető a messzeségben.

Pillantsunk északra, és ismerkedjünk meg az északi égbolt egyik látszólag magától értetődő jelenségével, majd izgalmas részleteivel!

Cirkumpolárisnak nevezünk egy csillagot, csillagképet vagy egyéb égitestet, ha az az adott megfigyelőhelyről nézve, a Föld forgása ellenére sem bukik a horizont alá. Nem kell különösebben elmélyedni csillagászati tanulmányokban ahhoz, hogy tudjuk, hogy a Nagy Göncöl, azaz a Nagy Medve csillagkép Magyarországról nézve éppen ilyen. De hasonlóak a Kis Göncöl (Kis Medve) és a Kassiopeia csillagképek is. Bármely évszakban meg fogjuk pillantani, csak egy kicsit máshol kell őket keresni. Talán épp azért lettek kultúránk és gyermekkorunk emlékezetes csillagalakzatai, mert mindig láthatóak.

Téli fényképünkön egy csillag ívét látjuk, ahogy átfordul a Sarkcsillag alatt, közvetlenül a látóhatár felett: egy cirkumpoláris csillag

nyomát. De melyik lehet az a fényes csillag, ami ilyen markáns sárga ívet húz, szinte érintve a látóhatárt?

Cirkumpolárisnak nevezünk egy csillagot, csillagképet vagy egyéb égitestet, ha az az adott megfigyelőhelyről nézve, a Föld forgása ellenére sem bukik a horizont alá. A Nagy Göncöl, azaz a Nagy Medve csillagkép Magyarországról nézve éppen ilyen.

A fényképezőgép látómezejének meghatározásával a kérdéses képkockák készítésének idejéből körvonalazódni kezdett, hogy mely fényes csillagok tartózkodtak akkor az égboltnak azon a részén. Ám egyik sem stimmel igazán. A fényes és ismert csillagok, mint a Mirfak vagy a Shedir túlon túl magasan voltak, a legközelebbinek tűnő Almach viszont Magyarországról nézve nem cirkumpoláris csillag... Annak bizony épp el kellett volna bújni a hegycsúcsok mögé.

Pontosítani kellett az ellenőrzést! Magyarország átlagos pozíciója helyett – bármilyen kicsi is

az ország – megadtuk Galya-tető pontos földrajzi helyzetét. Emellett bekapcsoltuk a légkör torzító hatását szimuláló eszközt, ami megemeli a horizontközeli objektumok látszólagos magasságát, és láss csodát, az Almach felemelkedett a horizont fölé! A nem cirkumpoláris csillag mégis cirkumpolárisra vált! De még mindig nem látszódott olyan magasan, mint a fényképen. Ha hozzászámoljuk azt, hogy a felvétel majd' 1000 méterrel a tengerszint felett készült, és a Magas-Tátra vonulatai a Föld görbülete miatt – bármilyen hihetetlen is – de közel 10 kilométerrel az észlelő horizontsíkja alatt látszódnak, akkor összeáll a kép: a fénykép a nem cirkumpoláris Gamma Andromedae, azaz Almach nevű csillagot mutatja a horizont felett átfordulni. Ki gondolta volna?...

Eljutottunk a cirkumpolaritás egyszerű geometrikus modelljétől a részletes valóságig, és talán megérthettük,

mennyi mindent kell egy csillagásznak figyelembe vennie ahhoz, hogy pontos megfigyeléseket tudjon végezni.

FRANCICS LÁSZLÓ
ÉPÍTÉSZMÉRNÖK, FOTÓGRÁFUS,
EGYETEMI OKTATÓ, A HAZAI
ASZTROFOTÓS-MOZGALOM
EGYIK FŐ SZERVEZŐJE

[HTTP://WWW.PTES.HU](http://www.ptes.hu)

SZÉMÁR FERENC
ÉPÍTŐMÉRNÖK, AZ ÉJSZAKAI
TÁJKÉPFOTÓZÁSBAN AZ EGYEDI
KOMPOZÍCIÓK ÉS SZOKATLAN
TÉMÁK MEGRAGADÁSA A CÉLJA

KALCIT

▷ SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: KUPI LÁSZLÓ

A leggyakoribb ásványok közé tartozik: a mészvázú állatok egy jó részének vázát, sőt magát a mészkövet is döntő részben kalcit alkotja. A barlangi képződmények (cseppkövek, borsókövek) is zömmel kalcitból állnak.

KUPI LÁSZLÓ
GEOLÓGUS-FOTÓS

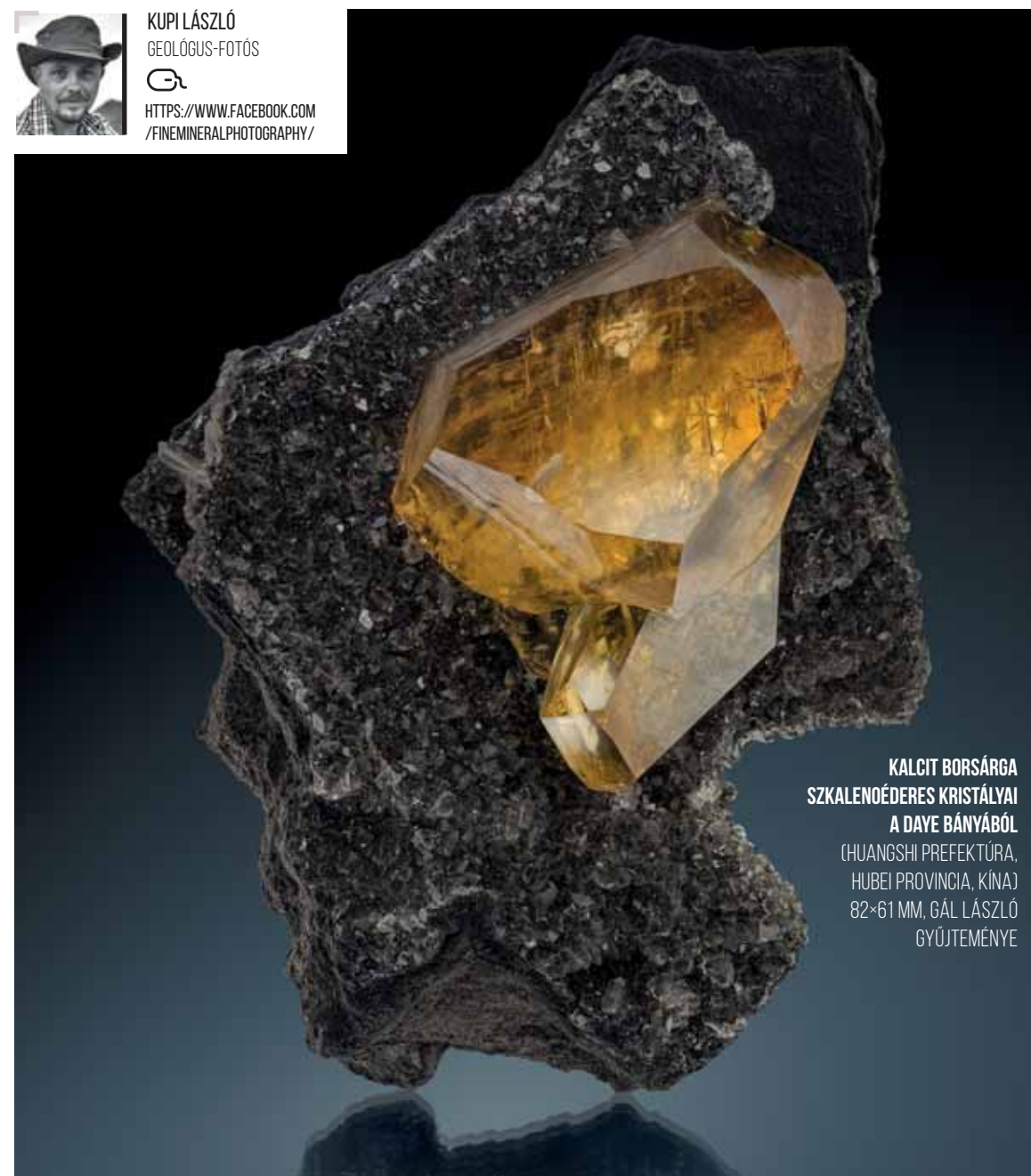

[HTTPS://WWW.FACEBOOK.COM/FINEMINERALPHOTOGRAPHY/](https://www.facebook.com/finemineralfotography/)

Kémiája egyszerű: kalcium-karbonát. A kristály-morfológiája viszont annál érdekesebb! A trigonális rendszer tagja, az egyszerű romboédertől a lapdús, bonyolult formákig rengeteg kristály alakban megjelenhet. Színe a kristályrácsba épülő anyagoktól függően változik, a szintelen, tiszta kalcitkristályokat nagy kettőtörése miatt optikai célokra is használják (izlandi pát). Kiváló romboéder szerinti hasadása, 3-as keménysége mellett az egyik jellegzetes tulajdonsága –

mely segít a terepen való azonosításában – az, hogy sósavval megcseppentve erősen pezseg.

Szinte minden földtani környezetben előfordul, legszebb kristályai hidrotermális ércelepeket kísérnek. Hatalmas szkaloenoderei ismertek Illinoisból, a legtisztább optikai kalcitot pedig Izlandon bányászták. Hazánkban is sok lelőhelye ismeretes, legszebb kristályai a Mátrából (Gyöngyösoroszi, Parásdsvár, Recsk) kerültek elő.

**KALCIT BORSÁRGA
SZKALENOÉDERES KRISTÁLYAI
A DAYE BÁNYÁBÓL**
(HUANGSHI PREFEKTÚRA,
HUBEI PROVINCA, KÍNA)
82×61 MM, GÁL LÁSZLÓ
GYŰJTEMÉNYE

TELEKI SÁMUEL FELFEDEZŐ KLUB
UTAZÁSOK A GÖRGÉNYI-HAVASOKTÓL AZ ALTÁJIG ÉS ALASZKÁIG

RÓDOSZ

és a Dodekániszosz-szigetek

2019. július 30.
-augusztus 6.

**Körutazás sok tengeri hajózással,
Görögország legtávolabbi
szigetvilágában**

Szállás közvetlen tengerparti *** hotelben, Rodosz városában

Rodosz UNESCO óváros, a Nagymesterek palotájával és a Lovagok utcájával - „A 12 sziget” természeti és kulturális földrajza - Szimi szigete - Lindosz akropolisza és a Szent Pál-öböl - Kamiros Skala - Halki szigete - Kritina és Halki kereszties fellegvárai - Pondamos - Marmaris (Törökország)

310 200 Ft

+ belépők + 46 200 Ft repülőtéri illeték
(Repülőjegy a részvételi díjban!)

JELENTKEZÉS Gógös Norbert | +36 30 250 2765
norbert@telekifelfedezok.hu | www.telekiutak.hu

Licence: U-001681/2015

...HOGY RENDEZVÉNYEINK IDÉN IS INGYENESEK LEHESSENEK...

... támogassa munkánkat Földgömb-előfizetésével,
közvetlenül alapítványunk támogatásával,
vagy az szja 1%-ának felajánlásával!
Részletek és támogatóinknak nyújtott kedvezmények:
www.expedicio.eu/tamogatoinknak
Adószámunk: 18200267-1-42

FÖLDGÖMB AZ EXPEDÍCIÓS KUTATÁSÉRT ALAPÍTVÁNY

ISMERETTERJESZTÉS | EXPEDÍCIÓSZERVEZÉS | TEHETSÉGGONDOZÁS

A FÖLDRE LÁTÁS FIZIKÁJA A MÁGNESES RÉGÉSZETI TÉRKÉPEZÉS

▷ SZÖVEG: CZAJLIK ZOLTÁN–PUSZTA SÁNDOR

FOTO: UNIVERSITY OF OXFORD, SCHOOL OF ARCHAEOLOGY

MARTIN J. AITKEN (1922–2017)

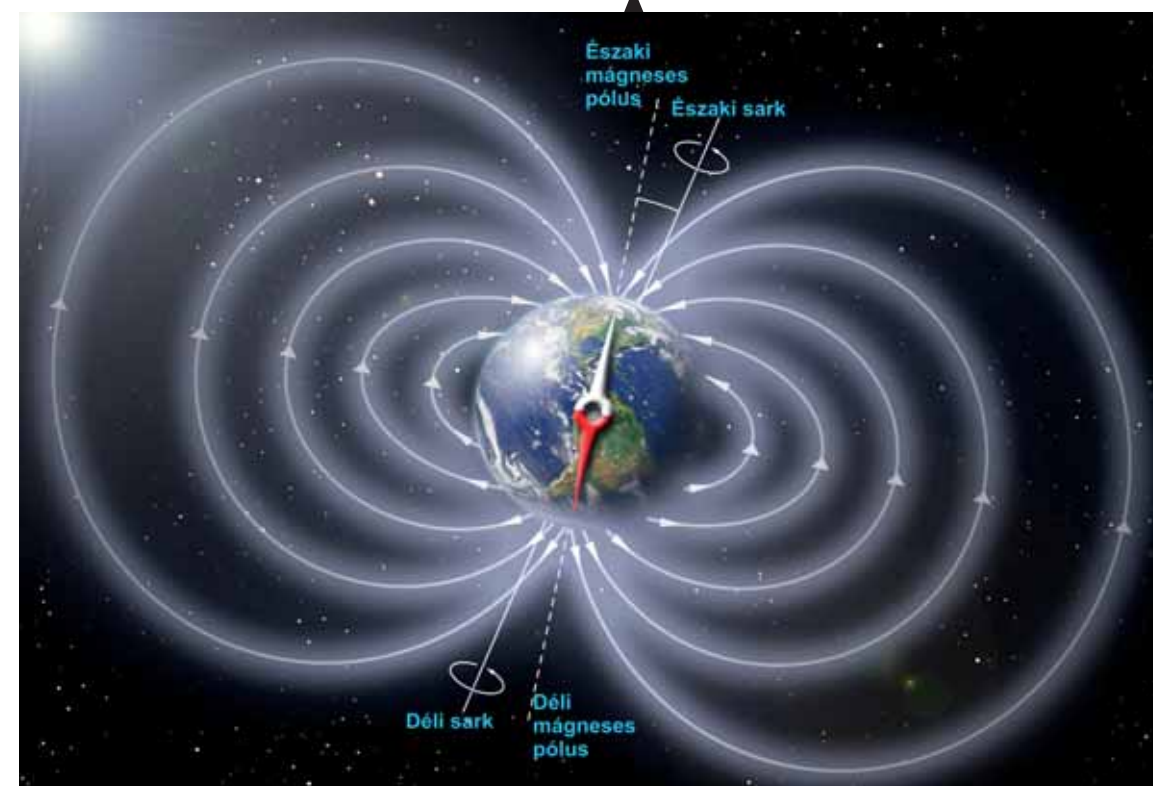
ANGOL FIZIKUS, A MÁGNESES TÉRKÉPEZÉSI MÓDSZEREK
RÉGÉSZETI FELHASZNÁLÁSÁNAK EGYIK KEZDEMÉNYEZŐJE

1958-ban kezdődött meg Angliában a magnetométeres régészeti kutatás. Noha a vasérckutatásban már a 19. században végeztek mágneses méréseket, a több nagyságrenddel kisebb régészeti jelek felismeréséhez más eszközre volt szükség

Az élenjáró alkalmazó és fejlesztő a nukleáris fizikai tapasztalatokkal rendelkező, közelmúltban elhunyt Martin J. Aitken, az Oxfordi Egyetem

Régészeti Kutatólaboratóriumának egyik vezetője volt. Az első használható berendezések – a légi fényképezéshez hasonlóan – a régészeti geofizikában is a katonai fejlesztéseknek voltak köszönhetőek. Aitken kísérleteit kezdetben egy, a plasztikbombák kutatásához használt szerkezet átalakított változatával végezte. A mérések eredményei igen biztatók voltak: az angliai Durobrivae-nél római kori edényégető kemencék nyomait sikerült megfigyelni.

A FÖLDI MÁGNESES TÉR JELENKORI ÁLLAPOTÁNAK MEGJELENÍTÉSE,
A MÁGNESES ÉS A FÖLDRAJZI ÉSZAK ELTÉRÉSE

ÁBRA: PETER REID (PETER.REID@ED.AC.UK), 2009

A MÁGNESES HATÓK

A régészeti jelenségek zöme az indukált mágnességnek köszönhetően válik „láthatóvá”. A nagyon precíz magnetométerrel kimutathatók ugyanis a földi mágneses tér változásainak következtében az indukált mágnességben tapasztalható eltérések is. A műszer érzékenysége azzal a hasonlattal írható le, mintha egy vasúti kocsit súlyát grammnyi pontossággal szeretnénk megmérni! Ebből következik, hogy a műszerre már a zsebben felejtett szög, a szemüveg vagy akár a cipőtalp vasbetétje is

hatással van, ezért a mérőknek szigorúan vasmentes ruházatban kell dolgozni. Ilyen körülmények között nem csoda, hogy a mérés egyik

felejtett mobiltelefon, vagy az áramot szállító vezeték jelenti. Ráadásul a földi mágneses térnek napi változása is van, ezért az adatgyűjtést mindig úgy kell tervezni, hogy a mérésidő alatti eltérés hatása az eredményből kiküszöbölhető legyen. Mindezt persze már az 1960-as években is pontosan tudták, ahhoz azonban, hogy régészetileg igazán izgalmas eredmények születhessenek, szükség volt a számítástechnika fejlődésére és a GPS-sel vezérelt berendezések elterjedésére is.

A műszer érzékenysége azzal a hasonlattal írható le, mintha egy vasúti kocsit súlyát grammnyi pontossággal szeretnénk megmérni!

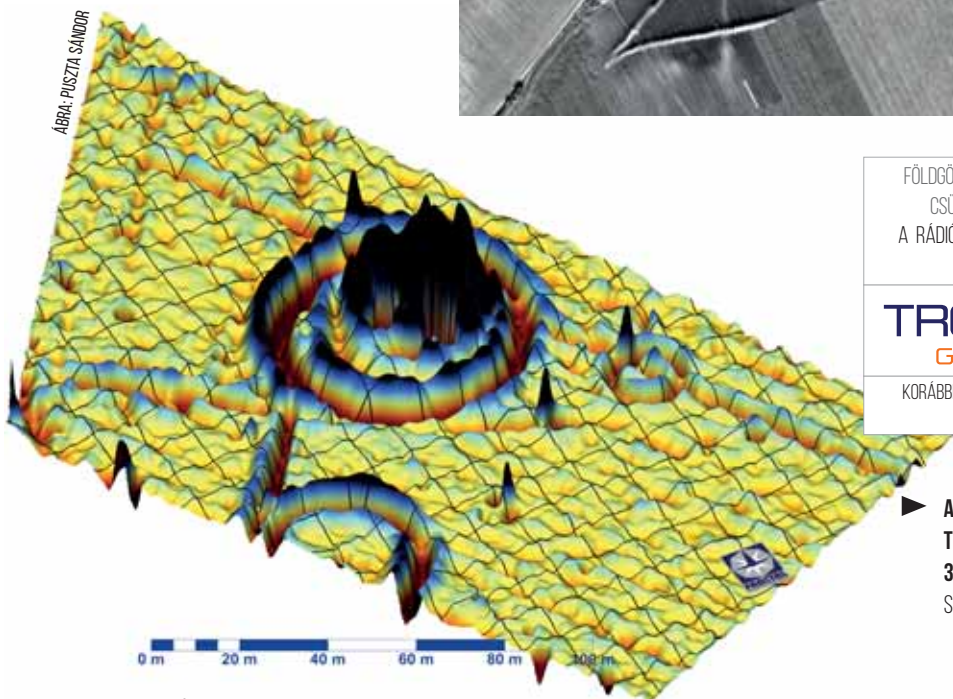
korlátját éppen a terepen hagyott vastárgyak (lópatkó, kerítés, gépkocsi, távvezetékoszlop), a másikat pedig a mérés közelében bekapcsolva

A SÜTTŐ-SÁNCFÖLDEK DÉLI HALOMCSOPORTJÁRÓL KÉSZÜLT MÁGNESES ANOMÁLIATÉRKÉP

A KORÁBBAN ISMERT, NAGY ÁTMÉRŐJŰ KÖRÁROKKAL KERÍTETT HALOM, ILLETVE HALOMRÉSZLET MELLETT TÖBB KISEBB KÖRÁROK, TOVÁBBÁ OLYAN VONALAS JELENSÉGEK FIGYELHETŐK MEG A MÁGNESES EREDMÉNYTÉRKÉPEN, AMELYEK EGYKORI UTAKAT JELEZHETNEK. AZ ÉSZAKI OLDAL FEKETE ELSZÍNEZŐDÉSÉT VASKERÍTÉS OKOZTA

FOTÓ: PUSZTA SÁNDOR

ÁBRA: PUSZTA SÁNDOR

FÖLDGÖMB VILÁGLÁTÓ A TREND FM-EN CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR. A RÁDIÓBAN VENDÉGÜNK A TÉMÁRÓL: **CZAJLIK ZOLTÁN**

TREND FM 94.2
Gazdaság és Kultúra

KORÁBBI MŰSORAINK MEGHALLGATHATÓK: WWW.TRENDFM.HU

► **A MÁGNESES ANOMÁLIATÉRKÉP RÉSZLETE 3D-S MEGJELÉNÉSÉBEN SÜTTŐ-SÁNCFÖLDEK**

FOTÓ: STIBRÁNYI MÁTÉ

FOTÓ: CZAJLIK ZOLTÁN

NAGY TERÜLETEN, GYORSAN...

A QUADDAL VONTATOTT MAGNETOMÉTER KIVÁLÓ KOMBINÁCIÓ A HATÉKONY GEOFIZIKAI FELMÉRÉSHEZ

NEHÉZ DOMBORZATI VISZONYOK KÖZÖTT, ERDŐBEN, GYALOGOSAN KÉSZÜLŐ GEOFIZIKAI FELMÉRÉS

SOPRON-VÁRHELY, 2018. OKTÓBER

ÁBRA: BÖDŐCS ANDRÁS

MIT REJT MÉG A FÖLD...?

FOTÓK ALAPJÁN KÉSZÜLT 3D-MODELL AZ ÁROK ALJÁN FEKVŐ EGÉSZ EDÉNNYEL ÉS EGYÉB TÖREDÉKEKKEL, SÜTTŐ-SÁNCFÖLDEK, 2018. OKTÓBER

MEGLEPETÉS AZ ÁSATÁS VÉGÉN

A régészeti geofizikai módszerek fejlesztése szempontjából nagyon fontos, hogy a mérések kiértékelését terepi régészeti kontrollkutatások kövessék. Ezek összevetése talán azt sugallhatja, hogy a geofizika segítségével jóformán előre láthatunk minden egyes régészeti jelenséget és azok jelentősége már az előzetes terepi munkák során is jól felbecsül-

hető. Főként az utóbbi gondolatra cáfolt rá az az egész edény, amely az egyébként jelentéktelennek tűnő süttői árokvég aljából bukkant elő, a már-már a kutatás lezárására váró szelvényben. Igazolva egyszer mind azt a régi „megfigyelést” is, hogy a legizgalmasabb leletek mindig az ásatás végén kerülnek napvilágra...

CZAJLIK ZOLTÁN
RÉGÉSZ, GEORÉGÉSZ, LÉGI FOTÓS. AZ ELTE BTK RÉGÉSZETTUDOMÁNYI INTÉZETE ARCHEOMETRIAI ÉS RÉGÉSZETMÓDSZERTANI TANSZÉKÉNEK VEZETŐJE

PUSZTA SÁNDOR
GEOFIZIKUS, 30 ÉVE FOGLALKOZIK A GEOFIZIKA RÉGÉSZETI ALKALMAZÁSÁVAL

ZENÉVEL KÍSÉRT
TÜNEMÉNYEK
A LÉZER ÉS A FÜST(GÉP)
FRIGYÉBŐL
A MANUFAKTURA ELŐTTI
PARK TAVA FELETT
A LEVEGŐBEN

FÉNYES ŁÓDŹ

▷ SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: SARUSI ISTVÁN

Van az a fénymenyiség, ami a legsötétebb esteken is mosolyt tud varázsolni... Legalábbis a lengyelek receptje szerint. A hozzávalók: történelmi épületek, témérdek LED- és lézerfény, tetemes tervezőmunka, szerelők garadaja és csipetnyi kreativitás

A lengyel fényfesztivált (Light Move Festival) Beata Konieczniak és Norbert Wasserfurth-Grzybowski ötölte ki még 2009–2010 fordulóján. Céljuk, hogy a nagyközönség számára

vonzó, mindazonáltal folyvást megújuló városképet fessenek fény segítségével. Azóta évről évre kiviláglik a Pietrowska utca, ahol a néhai textilgyárosoknak a 19. századi legelejéről való, eklektikus, neoreneszánsz, neoklasszikus és szecessziós stílusú palotái sorakoznak. Nagyjából a budapesti Váci, vagy a szegedi Kárász utcára emlékeztet az élénk látvány: boltok, kávézók, éttermek

végeláthatatlan sorával, csak éppen ez Lengyelország, sőt, Közép-Európa leghosszabb utcája a maga

A budapesti Váci, vagy a szegedi Kárász utcára emlékeztet az élénk táruló látvány, csak éppen ez Közép-Európa leghosszabb utcája a maga 4,2 km-ével.

4,2 km-ével. Ellentétben a kéthoni hasonmással, itt mégsem csak a gyalogosoké a szerep: korlátozott autó- és kerékpárforgalomra kell

MINDEGYIK ÉPÜLET A HOMLOKZATÁHOZ ILLŐ, SAJÁTOSÁGAIT KIEMELŐ VILÁGÍTÁST KAPOTT, MÉGSEM ÉREZNI, HOGY RIVALIZÁLNÁNAK EGYMÁSSAL AZ UTCAFRONTOK. DE MÉG AZT SEM, HOGY BÁRMELYIKÜK ÖNMAGÁBAN IS TOLAKODÓ, HIVALKODÓ LENNE

számítani, de nem a fesztivál ideje alatt. Olyankor lépni is elég kalandos – hát még fotózni...

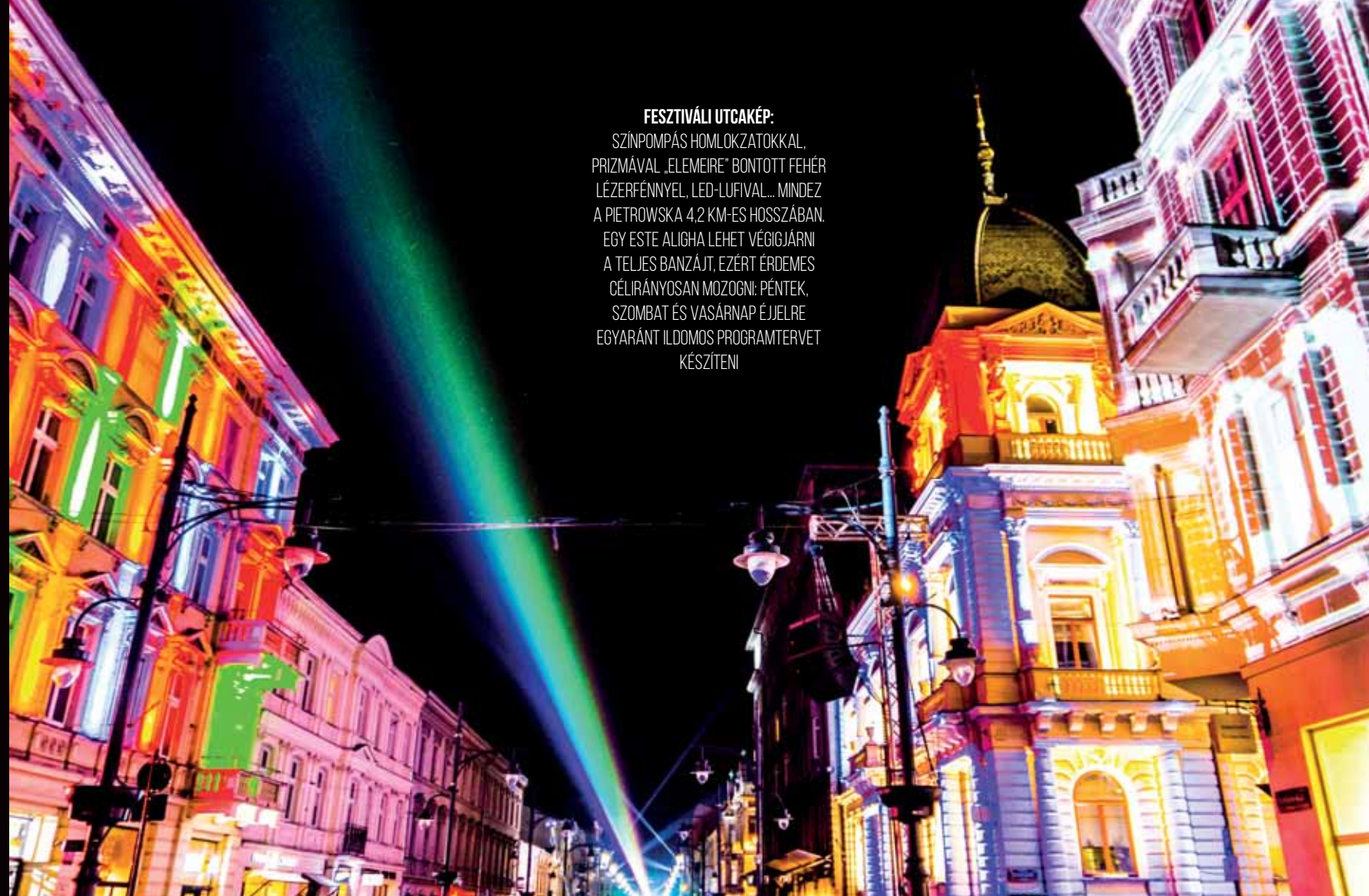
A mai Szabadság és a Függetlenség tér között elnyúló Pietrowska több tekintetben is birtokolja a „leg”-et. Itt már 1835-ben felhúzták az első téglapületeket, 1869-től már gázvilágítás működött, és 1876-tól sétálnak kőburkolaton a járókelők, majd 1898-ban az első villamos is

FÉNYPILLANGÓK
A MANUFAKTURA
PARKJÁBAN
EGY FA ÁGÁN
MESEBELI VAGY FÖLDÖNTÜLI
HANGULATOT ÁRASZTANAK?

ILYENKOR MÉG AZ UTCALÁMPÁK SEM TELJESEN HAGYOMÁNYOSAK:
LÉZERFÉNY-DELEJ EGÉSZÍTI KI A FEL-, MÁSKOR LEKAPCSOLÓDÓ ROBOTLÁMPÁK FÉNYÉT

FESZTIVÁLI UTCAKÉP:
SZÍNPOMPÁS HOMLOKZATOKKAL, PRIZMÁVAL „ELEMÉIRE” BONTOTT FEHÉR LÉZERFÉNNYEL, LED-LUFIVAL... MINDEZ A PIETROWSKA 4,2 KM-ES HOSSZÁBAN. EGY ESTE ALIGHA LEHET VÉGIGJÁRNI A TELJES BANZÁJT, EZÉRT ÉRDEMES CÉLIRÁNYOSAN MOZOGNI: PÉNTEK, SZOMBAT ÉS VASÁRNAP ÉJJELRE EGYARÁNT ILDOMOS PROGRAMTERVET KÉSZÍTENI

◀ MINT MÉRETES MOZIVÁSZON,
ANIMÁCIÓK VETÍTÉSÉRE KIVÁLÓAN HASZNÁLHATÓAK AZ ÉPÜLETEK, DE MÉG ŁÓDZ LEGMAGASABB IMAHÁZA, AZ 1920-BAN ÉPÜLT, NEOGÓTIKUS STANISLAUS KOSTKA-KATEDRÁLIS IS. TERMÉSZETESEN ITT IS FIGYELEMBE VETTÉK AZ ÉPÜLETEGYÜTTES SAJÁTOSságait, AMIKOR KIÖTÖLTÉK EME VIDEÓT

elsuhant errefelé, amivel egy évvel később akár az első lengyel moziba is eljuthattak a korabeli filmrajongók. Manapság is adott a központi szerep – szó szerint és átvitt értelemben is, ugyanis a város centrumában húzódó házsorok nem csu-

pán a kereskedelem, hanem a kultúra számára is otthont jelentenek, de sportesemények, koncertek éppúgy zajlanak Łódź ütőerén.

Lengyelország második legnagyobb települése, a hétszáz ezres Łódź 1423 óta büszkélkedik városi ranggal. Egészen a 19. századig főleg mezőváros volt, ám ekkortól – mindmáig – Európa egyik textilipari központja: selymet, gyapjút, pamutot, filcet készítenek gyárakban, a hozzájuk kapcsolódó kutatóintézetekben pedig anyagvizsgálatokkal igyekeznek fenntartani a fejlődést, ami tulajdonképpen a köröttünk magasodó házsorok szimbolizálta felfutás előidézője.

E tényt jól szemlélteti például, hogy innen nemcsak a szomszédos területekre vagy Oroszországba, hanem Kínába is kerül áru.

Ez az a gazdagság és úri pompa, amit a hömpölygő tömegekből felfélpillantva, a mesésen bevilágított épületek homlokzatai tükröznek. A fesztiválok már csak ilyenek: hömpölygő tömeg, árusok – itt lépten-nyomon stílszerűen villódzó fényeket, LED-es lufikat kínáló kereskedőkbe botlunk, de az étel-standok sem hiányozhatnak, bár azok leginkább a Manufaktura, azaz a hajdanvolt ruhágyár, ma Európa legnagyobb plázájaként működő – valóban gigantikus –

komplexum előtti parkba koncentrálódtak. Egész egyszerűen azért, mert magán a Pietrowskán és közvetlen környékén már amúgy is 450 körüli a vendéglők, éttermek száma. Velük aligha tudtak volna konkurálni az utcai ételesek. Egyikőjük sajtot grillezett, amit aztán tőzegáfonya-lekvárral öntött nyakon. Kihagyhatatlan!

... Mint maga a fényfesztivál!

SARUSI ISTVÁN
TUDOMÁNYOS ÉS
KULTURÁLIS TÉMÁKAT
FELDOLGOZÓ, SZABADÚSZÓ
FOTÓS, ÚJSÁGÍRÓ

FÖLDINDULÁS-LIGHT KÖZETLEMEZEK MOZGÁSBAN

▼ SZÖVEG: NAGY ÉVA JOHANNA

Elfelejtettük éjszakára lenémítani a telefont. Ám hamarosan pótoljuk, mert 20-30 percenként berreg a földrengésértesítő program. Persze többnyire csak 3-as körüli intenzitást jelez, de amúgy naponta 5-6-szor 4-esnél erősebb rengések is zajlanak – csak Chile területén...

Éppen ebédre teríték a negyedik emeleti lakás teraszán, amikor a talpam alatt hullámozni kezd a padló. Régi

rutin: szétnézek, hol a villamos, ami megrezgeti a házat? Sehol. Majd jön a morajlás, minden kutya ugat, a szekrényekben csörög az „eszcajg”, táncol a falon a Klimt-repró. Ez alighanem földrengés.

A gyerekeket villámgyorsan a nyitott bejárati ajtó kerete alá terelem, az üvegfelületektől minél hamarabb eltávolodni! Nem tart soká. Ráné-

zek a telefonom földrengésfigyelő applikációjára: 5,6-os rengést mutat, amely innen, a chilei fővárostól,

A gyerekeket villámgyorsan a nyitott bejárati ajtó kerete alá terelem, az üvegfelületektől minél hamarabb eltávolodni!

Santiagótól 100 km-re pattant ki, 36 km mély rengésfészekkel.

A helyi ismerősök már kiokosítottak, mit kell csinálni a nagy-

FOTÓ: HEILING ZSOLT

FOTÓ: HEILING ZSOLT

FORRÁS: SISMOLOGIA.CL

58 km al SE de Socaire	4.1
2019-01-01 12:08:47	
23 km al NE de Calama	4.3
2018-12-31 14:26:02	
38 km al NE de Calama	4.5
2018-12-31 14:26:01	
78 km al E de Mina Los Pelambres	5.4
2018-12-31 07:49:41	
74 km al E de Mina Los Pelambres	5.4
2018-12-31 07:49:41	
99 km al E de Mina Los Pelambres	5.4
2018-12-31 07:49:39	
36 km al SE de Sierra Gorda.	4.3
2018-12-31 04:54:56	
32 km al SE de Sierra Gorda.	4.1
2018-12-31 04:54:55	

SZILVESZTERI FÖLDRENGÉSHELYZET

ÜNNEPI ALKALOM, CSAK A 4-ESNÉL ERŐSEBB MOZGÁSOKAT MEGJELENÍTVE

LEMEZALÁBUKÁS, FESZÜLTÉG

A CSENDES-ÓCEÁNI TŰZGYŰRŰ RÉSZÉKÉNT CHILÉBEN MINDENÓRÁSAK A 2-3-AS RENGÉSEK. A KÉP LEGMAGASABB TORNYA, EGYBEN DÉL-AMERIKA LEGMAGASABB ÉPÜLETE, A 300 M MAGAS SANTIAGÓI COSTANERA CENTER IS IGEN JÓL BÍRJA A FÖLDMOZGÁSOKAT

MINDEKÖZBEN

KONFERENCIAEBÉD A SANTIAGÓI UNIVERSIDAD DE CATÓLICA MODERN, ÖNTÖTTBETON ÉS CSUPA ÜVEG TORONYÉPÜLETÉNEK 8. EMELETI MENZÁJÁN. A MÁSODIK FOGÁST SZÁMUNKRA FELÜLÍRJÁK A HULLÁMZÓ ABLAKOK ÉS FALAK, KÖNYÖKÜNKKEL ÖNKÉNTENŰL IS KITÁMASZTJUK MAGUNKAT AZ IMBOLYGÓ ASZTALON. A CHILEI KOLLÉGÁK CSAK ELEGÁNSAN FELEMELIK A VILLÁT ÉS A KÉST, MAJD MIKOR ISMÉT KISIMUL A TERÍTÉK, FOLYTATJÁK AZ ÉTKEZÉST: – NA, EGY RENDES REZGÉSI! – NYUGTÁZZÁK

FOTÓ: NAAGY ÉVA JOHANNA

városi környezetben zajló rengéskor. Mivel az egyébként földrengésálló épületek deformációjuk az ajtók

gosabb, stabil pontja, távol az üvegpaneles teraszablakoktól. Legelőször ugyanis a nagy felületű

Az ajtókeret és környéke a lakások legbiztonságosabb, stabil pontja, távol az üvegpaneles teraszablakoktól. Legelőször ugyanis a nagy felületű ablakok törnek össze, robbannak be az épület alakváltozásakor.

beszorulhatnak, a főbejáratot azonnal kinyitni! Ez az ajtókeret és környéke a lakások legbiztonsá-

ablakok törnek össze, robbannak be az épület alakváltozásakor. És semmi esetre se induljunk el a lépcsőn lefelé: várjunk míg vége a mozgásoknak, csak aztán ki az utcára! Egyrészt, ha pánik van, a szűk, sötét lépcsőház embertömeggel telve enyhén szólva

RENGÉSVITÁK

A CHILEI BIZTOSÍTÓK 9-EST ELÉRŐ FÖLDRENGÉSKOR MÁR NEM FIZETNEK KÁRTÉRÍTÉST – ILYEN ELKÉPESZTŐEN ERŐS MOZGÁSRA MÁR LEHETETLEN FELKÉSZÜLNI. A 2010-ES 8,8-ASNAK TARTOTT RENGÉS VALÓDI ERŐSSÉGÉNEK MEGTÉLÉSE PÉLDÁUL VÁLTOZÓ: VANNAK INTÉZETEK, AMELYEK 9-ESNEK MÉRTÉK

nem biztonságos, másrészt az utcán rengés közben mindenhol potyog a magasból az üvegtörmelék. Éljen, holnap végre indulunk a toronyházmentes hegyekbe!

A modern santiagoói épületek jól bírják a közepes erősségű, viszonylag gyakori földmozgásokat. 2017-ben egy erősebbnek számító, 7,1-es, szintén part menti rengés után sem történt a fővárosban komolyabb baleset vagy nagyobb épületkár.

Ez a mi kis 5,6-os incidensünk a helyiekből egy szemöldök-felhúzáson túl nem váltott ki számottevő reakciót. Újoncként csak én mentem a bejárati ajtóhoz a lépcsőházban... [Mellékesen persze ide kíváncsozok, hogy ugyanekkor rengés 1956 januárjában volt hazánkban, Dunaharasztiiban, halálos áldozatokkal, a házak többségének sérülésével... Az emlékezetes, 1985-ös berhidai földrengés, az elmúlt több mint fél évszázad legnagyobb magyarországi földmozgása pedig 4,9-es erősségű volt (de természetesen egy rengés pusztítása nem önmagában csak a magnitúdótól függ, hanem sok egyéb sajátosságtól: mélység, kőzetanyag, épületminőség stb.).]

NAGY ÉVA JOHANNA
GEOGRÁFUS, A FÖLDGÖMB MUNKATÁRSA. JELENLEG CSALÁDJÁVAL JÁRJA DÉL-AMERIKÁT

[G. HTTPS://AFOLDGOMB.HU/BLOGOK/TEREPJAROK](https://afoldgomb.hu/blogok/terepjarok)

HOSSZÚ TÁVON NEM FOG MENNI... AVAGY MIÉRT NEM SPOILEREZNEK SOHA A METEOROLÓGUSOK?

SZÖVEG: RÁZSI ANDRÁS

Évszakok váltásánál vagy így, a tél közepén gyakran kapja minden meteorológus a kérdéseket: Meddig tart a tél? Milyen lesz a nyár? Zavarba ejtő tud lenni, mert sokan azt várják, hogy egy szakember erre csípőből tudja a választ, és csalódást okoz, ha azt a választ kapják: „Nem tudom...”

Találkozhatunk ugyan sokféle számítással, ami túlmutat a biztonsággal előre jelezhető egy héten, de ezeknek főként az a hozadéka, hogy az ember fölöslegesen éli bele magát olyan jövőbe, melynek valószínűsége igencsak csekély. Több évtizedes tapasztalat, hogy a jelenlegi ismereteink alapján, a rendelkezésünkre álló technológiával a hazai időjárás-előrejelzés bevétele 3 napra 95%, míg 1 hétre csupán 75%. Minden egyéb csak próbálkozás.

Hogyan is működik mindez?

Ahhoz, hogy előre jelezzünk egy eseményt, két dolog fontos: először is a lehető legjobban kell ismernünk, hogyan működik maga a rendszer. És persze azt is, hogy az adott pillanatban, amikor az előrejelzést készítjük, épp milyen állapotban van.

Ami a légkör működését illeti, alapvetés, hogy itt, a mérsékelt övben azért ilyen változékony az időjárás, mert gyakorlatilag itt cserélődik ki az északi eredetű hideg

és a déli eredetű meleg légtömeg. A két légtömeget egy határozott frontvonal választja el egymástól – köszönhetően a napsugárzás beesési szögének és a Coriolis-erőnek. A hideg levegő – mint valami sapka – rátelepszik a pólusra, és kinyújtja csápjait dél felé, majd

nem látható tényezőn is múlik – és a jelennek már nem sok köze lesz hozzá...

A meteorológiában is ez a helyzet: egy idő után egyre kisebb jelentősége van a kezdeti feltételeknek, ezért egy héten túl csak az évszakos átlagokkal lehet számolni.

De azt például nem lehet előre megmondani, hogy Győrben három hét múlva lesz-e csapadék délután vagy inkább a napsütés lesz a jellemző. Így sajnos nem lehet előre jelezni egy egész

évszakot, sőt azt sem, hogy mikor kezd majd enyhülni az idő.

De bármikor is legyen, bizonyára örülni fogunk neki mindahányan.

Mi nem spoilerezünk!

**„A jövő állandó mozgásban van”
(Yoda – Star Wars V.,
A Birodalom visszavág)**

ott elkeveredik a melegebb levegővel, közben pedig az adott terület fölött megváltozik az időjárás. A meteorológia folyamatosan figyeli e mozgásokat, hogy ismerje a jelen, és számítja a további mozgásokat, hogy előre jelezze a jövőt.

Ha megkérdezzük valakit a közeljövő terveit illetően, általában pár napra előre egész nagy valószínűséggel meg tudja mondani, hol lesz és mit fog csinálni. Aztán, ahogy haladunk előre az időben – bár terveink persze vannak –, a pontos megvalósulás valószínűsége egyre kisebb. Ennek oka, hogy egyszerűen elfogynak a jelen által meghatározott kezdeti feltételek. Például, ha Egerben lakunk, és éljük a hétköznapi életünket, jó esély van arra, hogy ez három nap múlva is így lesz. De az, hogy ez két év múlva is így legyen, már sok egyéb, előre

FÖLDGÖMB VILÁGLÁTÓ A TRENDFM-EN
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR.
A RÁDIÓBAN VENDÉGÜNK A TÉMÁRÓL:
RÁZSI ANDRÁS

TREND FM 94.2
Gazdaság és Kultúra

KORÁBBI MŰSORAINK MEGHALLGATHATÓK:
WWW.TRENDFM.HU

RÁZSI ANDRÁS
METEOROLÓGUS, AZ ESZTERHÁZY KÁROLY EGYETEM FIZIKA ÉS ÉLELMISZER-FIZIKA TANSZÉKÉNEK OKTATÓJA

▷ SZÖVEG: LIEBER TAMÁS–GÁBOR ÉVA

VERTIKÁLIS NORVÉGIA

TÉRISZONYBAN SZENVEDŐK KÍMÉLJENEK!

Vadregényes és csodaszép. Igaz, máshol van magasabb, hosszabb és hatalmasabb, ám egyetlen más ország sem hordozza ilyen változatosságban a vízeséseket, fjordokat és égbe törő sziklafalakat. A 44 nemzeti parkban egymást érik a természet remekművei, de közülük is kiemelkedik néhány nevezetes helyszín: az ország déli részén trónoló három sziklakolosszus, a Trolltunga, a Kjeragbolten és a Preikestolen

SZIKLAVILÁG, LOFOTEN-SZIGETEK

NORVÉGIÁBAN NEM KELL FELTÉTLENÜL AZ ÉGIG EMELKEDNI A VAD SZIKLAORMOK ÉRINTÉSÉHEZ: KELLŐEN ÉSZAKON MINDÖSSZE NÉHÁNY SZÁZ MÉTERES MAGASSÁGBAN MÁR VAD HEGYVILÁG HÚZÓDIK. MINDEZÉRT A FÖLDTÖRTÉNETI KÖZELMÚLT ELJEGESEDESEI A FELELŐSEK

A TROLLNYELV

MINT GIGÁSZI SZÖRFDESZKA NYÚLIK A 700 MÉTERES MÉLYSÉG FÖLÉ. ALATTA EGY VÍZI ERŐMŰ TÁROZÓTAVÁNAK DUZZASZTOTT VIZE KÍGYÓZIK (KEZDŐ OLDALPÁR)

FOTÓ: FREDERIK VIEZENS © SHUTTERSTOCK

KERESZÜL-KASUL

Szinte felfoghatatlan, de Norvégia fjordokkal tagolt nyugati partvonala 25 000 km hosszú. Viszonylag keskeny, de annál hosszabb. A 71. északi szélességi fokon fekszik Európa legészakibb pontja, Nordkapp (Északi-fok), mindez Budapeستől a legrövidebb autótúton is 3300 km-re helyezkedik el. Norvégia második legnagyobb városa, Bergen pedig éppen félúton...

A változatos természetföldrajzi adottságok az ország közlekedését is megfűszerezik; Nyugat-Norvégia ágas-bogas fjordjai és merész hegyei könnyen megtréfálnak, a légvonalban néhány kilométernyi távolság áthidalása kompjárat és alagút hiányában akár több száz kilométeres kitérőbe is kerülhet. A megszámlálhatatlan révátkelés, híd és alagút ugyanakkor a közép-európai szemnek már önmagában is csoda, ezért a fjordok között vezető autósokalandokról a közlekedési nehézségek ellenére sem szabad lemondani.

A magasabban fekvő utak nem minden évszakban járhatóak, a tengeröblök azonban egész évben hajózhatóak. A forgalmasabb hajózóútvonalakat azonban egyre inkább hidakkal vagy alagutakkal váltják ki. Norvégia büszkélkedhet Európa leghosszabb közúti alagútjával: a Lærdal-alagút közel 25 km-t fut a hegy gyomrában. Az is előfordul, hogy egy alagút közepén körforgalomba, netán jelzőlámpás kereszteződésbe futunk, a kisebb hegyi alagutakban pedig akár birka- vagy (az északi országrészben) rénszarvascsorda is felbukkanhat.

A változatos természetföldrajzi adottságok az ország közlekedését is megfűszerezik; Nyugat-Norvégia ágas-bogas fjordjai és merész hegyei könnyen megtréfálnak...

LÆRDAL-ALAGÚT

A 25 KM HOSSZÚ ÁTJÁRÓ VALÓSÁGOS MÉRNÖKI REMEKMŰ. GYORSAN ÁTROBOGUNK RAJTA, DE AZ ALAGÚTBAN TÖBB PIHENŐHELY (KIÁLLÓ) IS TALÁLHATÓ. EGYHANGÚSÁGÁT SZÍNES FÉNYEKKEKEL IGYEKEZNEK ELLENSÚLYOZNI

KIRÁNDULÓNEMZET

Norvégia természeti adottságai miatt szinte minden kilométerre jut valami látnivaló. A természetjárás kultúrája és a természet védelme evidencia. Nem mellesleg azért is, mert néhány évtizeddel ezelőtt még sokak megélhetése múlt azon, hogy állataikat gondozott legelőkre hajthassák és tiszta patakvízzel itathassák. A szénhidrogén-kitermelés azután új fokozatba kapcsolta a norvég gazdaságot. Az infrastruktúra fejlődése a turizmus fellendülését is elhozta: korábban megközelíthetetlen helyek váltak elérhetővé az út- és alagútépítéseknek köszönhetően.

A klasszikus, szervezett idegenforgalom mellett a bakancsos turizmus sem merült feledésbe, olyannyira nem, hogy az sokaknak életformájává nőtte ki magát. A norvégok szerint „nincs rossz idő, csak rossz öltözet”. Szinte mindenütt találkozhatunk kiránduló családokkal, erdőt járó tizenéves fiatalokkal, vagy idősekkel, akiknek öltözéke, mozgáskultúrája elárulja, hogy ez nem holmi vasárnapi hóbot. Sokan ilyen felszerelésben indulnak még munkába is, hogy oda- vagy visszafelé menet ejtsenek útba egy-egy magaslatot vagy túraösvényt.

Már az óvodában-iskolában elsajátítják az alapokat; léteznek kifejezetten a szabadban tartott foglalkozásokra specializálódott óvodák, és egyes középiskolákban kötelező tantárgy a turizmus. Találkozhatunk olyan közkedvelt csokoládéval is, aminek a belső csomagolásán a természetjárás írott és íratlan szabályait sorolják fel.

FOTÓK: GÁBOR EVA

TÁBLÁK, DOBOZOK

A TURISTÁK SZINTE MINDEN KILÁTÓPONTON VENDÉGKÖNYVBÉ ÍRHATJÁK BE MAGUKAT. ILYEN TALÁLHATÓ A ROMSDAL-LÉPCSŐNÉL (ROMSDALSTRAPPA) LÉVŐ „POSTALÁDÁBAN” IS

JELZETT ÖSVÉNYEN

FONALBÓL HORGOLT, FABARÁT TURISTAJELZÉS A ROMSDAL-LÉPCSŐNÉL

FOTÓ: MARCIN CIBOR ©SHUTTERSTOCK

FOTÓK: LIEBER TAMÁS

◀ SZAKSZERŰ ALKOTÁS

NORVÉGIA KÖBÖL RAKOTT TURISTAÚTJAIT – ITT A TROLLOK ÚTJÁNÁL (TROLLSTIGEN) – SOK HELYEN NEPÁLI SERPÁKKAL ÉPÍTETIK. ŐK IGAZÁN ÉRTENEK EHÉZ

A TROLLOK NYELVÉN

Norvégiában igazi kultusz övezi a trollokat, a nagyorrú manókat, akik a legenda szerint az erdőben laknak: nappal kővé dermednek, de éjszaka garázdálkodnak, lopnak, rombolnak. Még hivatalos KRESZ-táblák is figyelmeztetnek az állítólagos trollveszélyre, és több természetes és ember alkotta objektum is róluk kapta a nevét: a Trollveggen (Trollfal) Európa legmagasabb függőleges sziklafala, a Trollstigen (Trollok útja) egy káprázatos szerpentin, illetve a Trolltunga (Trollnyelv), amely az ország egyik leghíresebb és leggyűzősebb kirándulóhelye.

Az óriási szörfdeszkára hasonlító, a Ringedal-tó fölél 700 méter magasan

A látogatók számához képest kevés a baleset, viszont egy rossz lépés itt egészen biztosan végzetes következményekkel jár – egy ausztrál cserediák 2015-ös tragédiája a nemzetközi sajtót is bejárta.

benyúló sziklanyelvhez vezető ösvény helyenként meredek lépcsősorba vált át, amelyet – ahogy Norvégiában sok helyen – vendégmunkások, nepáli serpák raktak ki, óriási köblokkokból. Az úton két menedékház és egy hegyi mentőállomás is található. A menedékház itt nem turistaszálló, hanem tényleg menedék: csak veszélyhelyzet esetén lehet igénybe venni a parányi épületeket, ahol a bajba jutottak mindig találnak valami ételmezt.

A hegyi menet végén persze ott a várva várt jutalom: jóformán a semmiből kerül elének a sziklaparkány, amit képeken már annyiszor megnéztünk. A 6 méter széles és 15 méter hosszú könyelv alatt tátongó 700 méteres mélység mámorító. A peremközeli ugrálás és láblógatás egyre népszerűbb... A látogatók számához képest kevés a baleset, viszont egy rossz lépés itt egészen biztosan végzetes következményekkel jár – egy ausztrál cserediák 2015-ös tragédiája a nemzetközi sajtót is bejárta.

Aki csak egy napot szán a Trolltunga-ra, legfeljebb egy-két órát tud odafönt eltölteni, mielőtt vissza kell indulnia, hiszen a 14 kilométeres távolság a legközelebbi parkolótól még völgymentben sem kevés. A nyári időszakban ezért sokan délután indulnak útnak, hálósákkal, sátorral és étellel felszerelve, hogy a szikla tövében éjszakázzanak.

FÖLDGÖMB VILÁGLÁTÓ A TREND FM-EN
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR.
A RÁDIÓBAN VENDÉGÜNK A TÉMÁRÓL:
LIEBER TAMÁS

TREND FM 94.2
Gazdaság és Kultúra

KORÁBBI MŰSORAINK MEGHALLGATHATÓK:
WWW.TRENDFM.HU

▶ SZIKLÁN, SZIKLÁBÓL

A HEGYEBEN A TURISTÁK BIZTONSÁGÁT JÓL KIÉPÍTETT MENEDÉKHÁZ-HÁLÓZAT SZOLGÁLJA. HEGYMENTŐ-ÁLLOMÁS A KJERAG-HEGYEN

▶ MEGKÜLÖNBÖZTETETT FIGYELEM

A TROLLNYELVHEZ VEZETŐ ÚT BŐVELKEDIK JELZÉSEKBE. NEMCSAK A HÁTRELÉVŐ TÁVOLSÁGOT MUTATJÁK, DE ÓVATOSSÁGRA, A SZABÁLYOK BETARTÁSÁRA IS FIGYELMEZTETNEK

FOTÓ: LIEBER TAMÁS

KŐ KÖVÖN

Norvégia fotókról és reklámfilmekből ismert másik emblematikus sziklája a bázisugrók által is igen kedvelt Kjeragbolten, a „beszorult kő”. Ez a képződmény a Délnyugat-Norvégiába betüremkedő Lysefjord végében, a víz fölé magasodó Kjerag-hegyen található.

A helyenként láncokkal is ellátott ösvény kisebb-nagyobb kőbabák mentén vezet egy óriási fennsíkra, majd egy 1000 méter magas, függőleges sziklafal peremén ér véget. A hegy legmagasabb pontjának elérése előtt egy patak medrében vezet az ösvény, közben egyre közelebb kerül hozzánk az út két oldalát szegélyező szikla. Azután szemmagasságnál alig feljebb hirtelen elötűnik a kő: egy 5 köbméteres, hosszúságú, az évezredek során szépen lekerekedett felszínű sziklatömb.

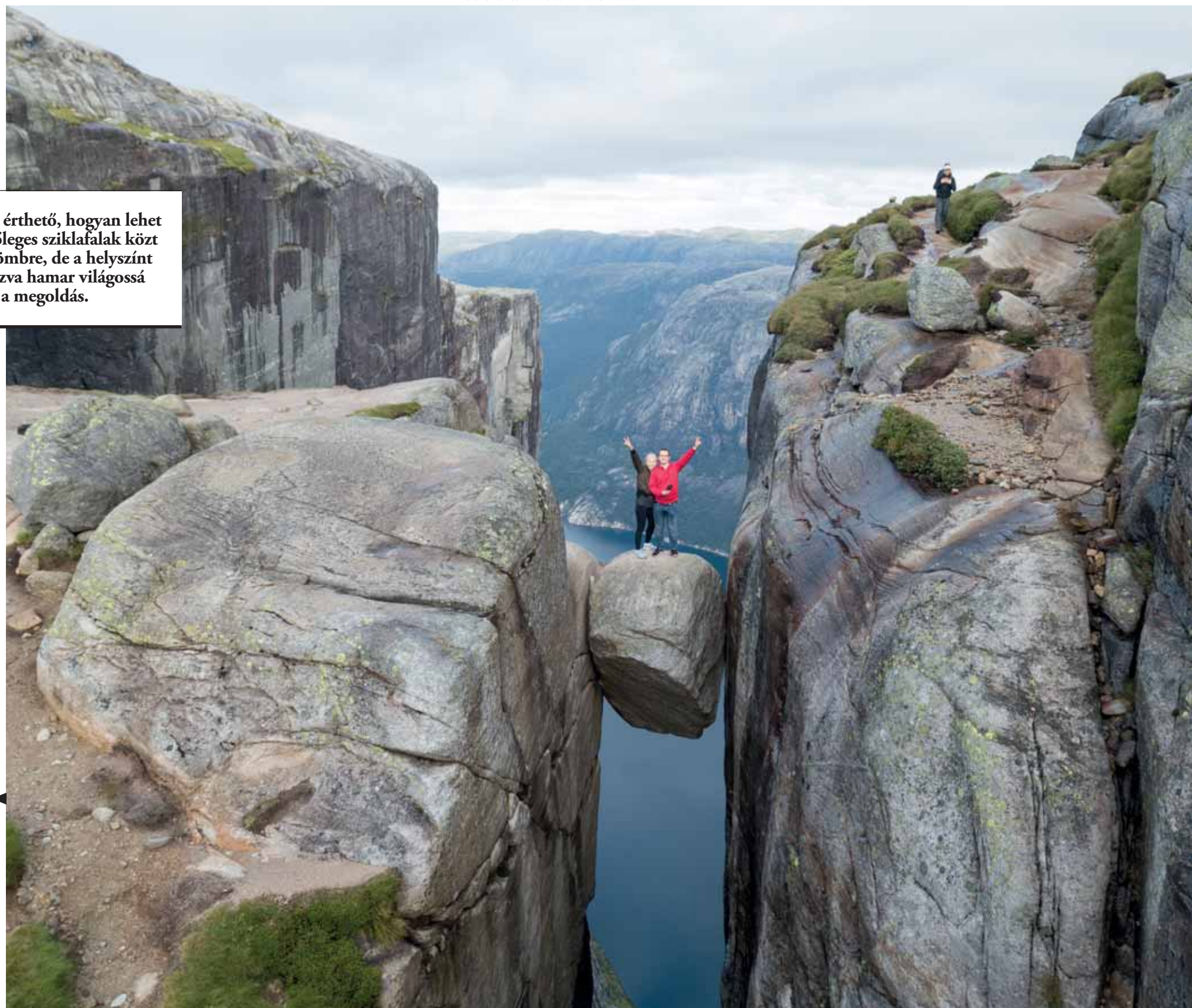
A patakmederből kilépdelve érzük el a klasszikus Kjeragbolten-fotók helyszínét: jobbra és balra magas sziklafal, középen a beékelődött sziklaóriás, alatta mélység. Elsőre nehezen érthető, hogyan lehet kijutni a függőleges sziklafalak közt szorongó kőtömbre, de a helyszínt körbeszaglászva hamar világossá válik a megoldás. A bal oldali sziklafal ugyanis egy lapos, a kő felületével egy magasságban lévő platóban folytatódik. A mutatóhoz sorban állók száma lényegesen kisebb, mint Trolltungánál, ez a pár mozdulat ugyanis jóval kockázatosabb, mint a troll sziklanyelvére kíséltelni. 1 méterre tőlünk halálos mélység tátong, az egyetlen segédeszköz pedig egy vaskarika, amibe két ujjunkat tudjuk beakasztani. Ugyanez a pár lépés földközélen talán fel sem tűnne, de itt, a semmi peremén alaposan átértékelődik. A bátrak jutalma az életre szóló élmény!

SZORULT HELYZETBEN

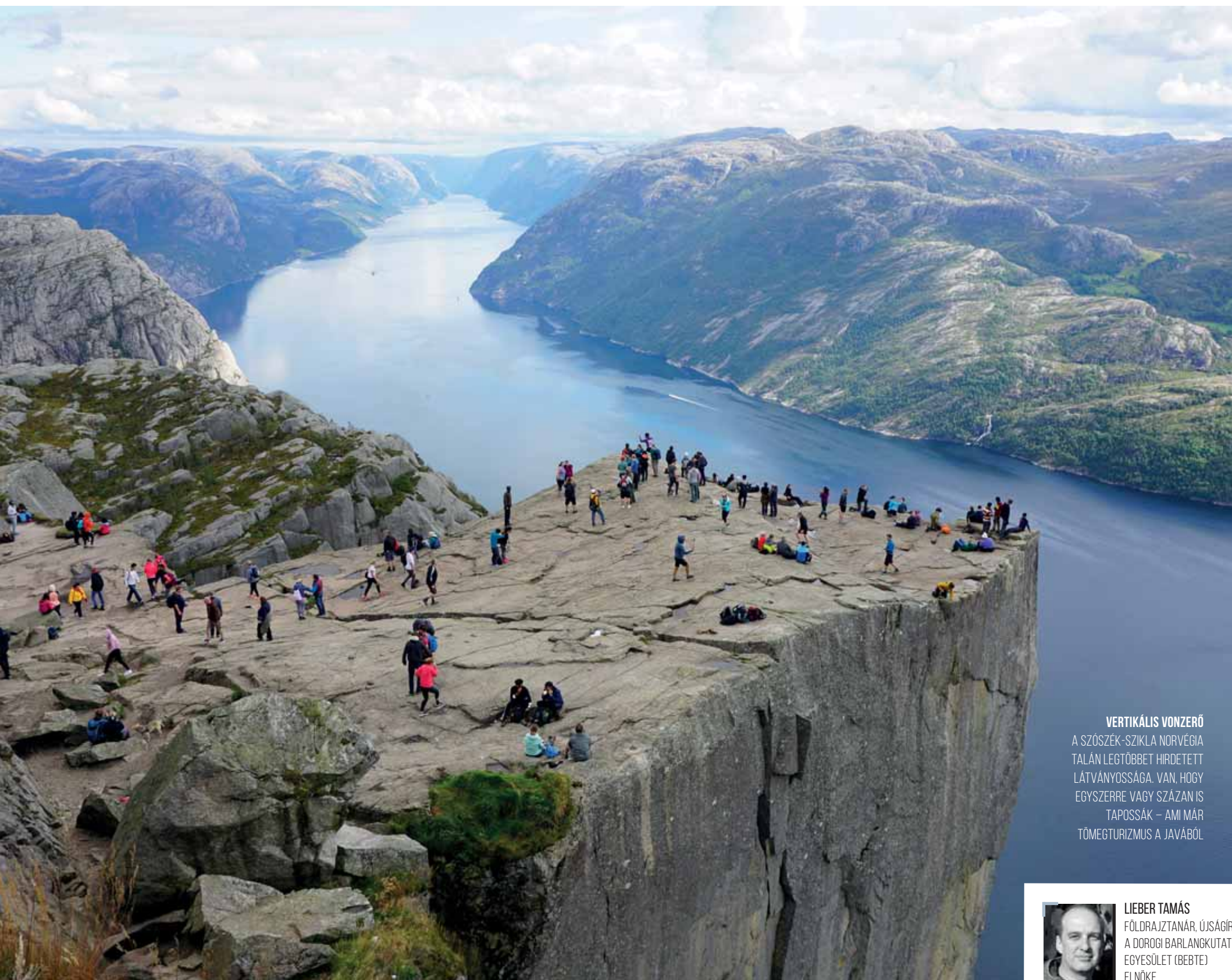
A BÁTRAK JUTALMA EGY KÜLÖNLEGES FOTÓ. A KJERAG-SZIKLÁRA VALÓ KILÉPÉS NEM TÉRISZONYBAN SZENVEDŐKNEK VALÓ. ELŐTTE-MÖGÖTTE 1 KM-ES MÉLYSÉG TÁTONG

Elsőre nehezen érthető, hogyan lehet kijutni a függőleges sziklafalak közt szorongó kőtömbre, de a helyszínt körbeszaglászva hamar világossá válik a megoldás.

FOTÓ: LUKAS BISCHOFF PHOTOGRAPH © SHUTTERSTOCK

sta TRAVEL
A CIKK MEGJELENÉSÉNEK
TÁMOGATÓJA AZ STA TRAVEL
STATRAVEL.HU

SZÓNOKLAT A MAGASBÓL

A leglátogatottabb sziklaalakzat viszont szintén a Lysefjord felett, annak nyugati felében található Preikestolen (Szószék-szikla). Ide jól kiépített gyalogösvény visz fel, a táv nagyjából három és fél óra alatt oda-vissza teljesíthető. A Preikestolen szinte egész évben vonzza a turistákat, de érthető módon itt is a nyári hónapok a legforgalmasabbak – több ezer emberrel. Újabban további vonzerőt jelent, hogy itt forgatták a Mission Impossible legújabb részének egyik jelenetét...

Mivel a Szószékre tulajdonképpen bárki feljuthat, itt már a tömegturizmus is tetten érhető. Ez a látogatók felkészültségében és öltözékében is megmutatkozik: mindennapos látvány a strandpapucsos turista – ahogy a mentőhelikopter is. A helyiek szerint volt olyan nap, mikor tíz mentést is végre kellett hajtani. A szinte folyamatos tömeg miatt a kora reggeli és a késő esti órák kivételével ritka az olyan pillanat, mikor a 600 méter magas sziklaplatón – legalább egy fotó erejéig – egyedül maradhatunk.

A bátrabbak a szikla peremére is kimerészkednek, néhányan a lábukat lóbálva dacolnak a mélységgel. A sziklafal adottságai lehetővé teszik, hogy a platót fentről is szemügre vehessük, a legjobb fotókat is innen lehet készíteni. És a sziklaszírtet keresztben kettészelve, a képződményt mintegy két térfélre osztó törés is innen tanulmányozható. A hasadék menti elmozdulás mértékét folyamatos mérésekkel követik nyomon, és a távolodás sebességéből arra következtetnek, hogy a Szószék még több ezer évig egyben marad. Ami biztos: egy napon a szikla kettéválik és az egyik része a tengerbe omlik majd. Érdeemes majd nem arra az alkalomra időzíteni a látogatást!

VERTIKÁLIS VONZERŐ

A SZÓSZÉK-SZIKLA NORVÉGIA TALÁN LEGTÖBBET HIRDETETT LÁTVÁNYOSSÁGA. VAN, HOGY EGYSZERRE VAGY SZÁZAN IS TAPOSSÁK – AMI MÁR TÖMEGTURIZMUS A JAVÁBÓL

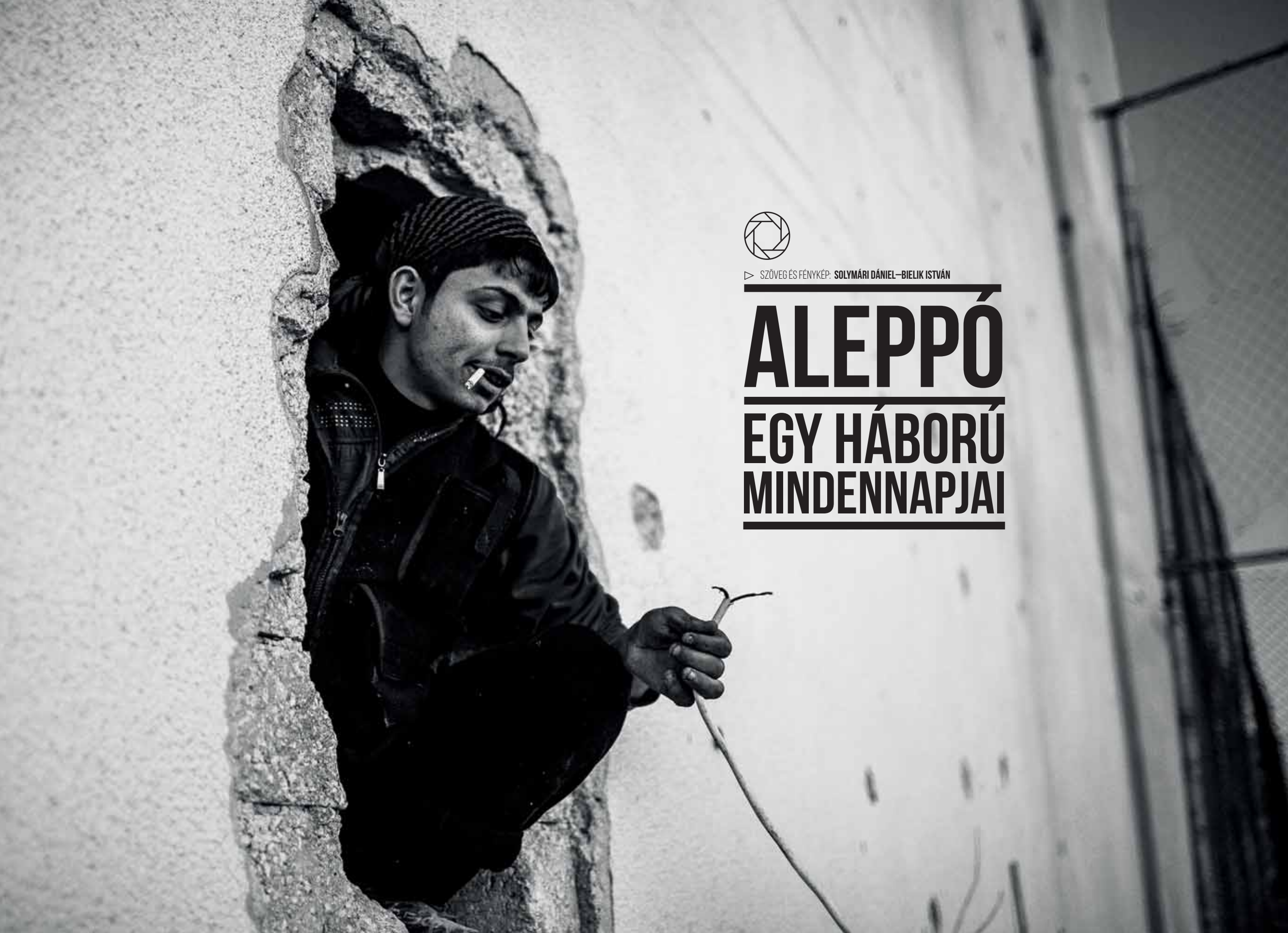

LIEBER TAMÁS
FÖLDRAJZTANÁR, ÚJSÁGÍRÓ,
A DOROGI BARLANGKUTATÓ
EGYESÜLET (BEBTE)
ELNÖKE

GÁBOR ÉVA
TURISZTIKAI SZAKEMBER,
HOBBIJA A TEREPFUTÁS,
TERMÉSZETJÁRÁS
ÉS UTAZÁS

FOTÓ: ALXCBS ©SHUTTERSTOCK

▷ SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: SOLYMÁRI DÁNIEL–BIELIK ISTVÁN

ALEPPÓ

EGY HÁBORÚ

MINDENNAPJAI

Az Arab Tavasz háborús, forradalmi változásokat hozó eseményei 2010-ben láncreakciót váltottak ki – kezdetben Észak-Afrikában, majd az arab világ számos országában. Részben e Tunéziában indult dominóeffektus hatására 2011-ben polgárháború tört ki Szíriában, mélyen megosztva, egymás ellen fordítva az ország politikai, vallási és civil szereplőit. Fegyveres összecsapások kezdődtek, amelyek aztán az egész országra kiterjedtek, de különösen az északi és keleti területekre. Dara, Homsz, Tartusz, Palmüra, Damaszkusz és Rakka városai, ókori emlékei az elsők között kerültek a drámai események középpontjába. Nemritkán teljes városrészek semmisültek meg, és a polgári lakosságot is súlyos támadások érték. Aleppó korábban virágzó metropoliszának keleti részét szinte porig bombázták. A közel 5 milliós város lakossága 2 millióra zsugorodott.

Bár a Bassár el-Aszad államelnökhöz hű szíriai kormányerők (a nyugati érdeklődő-aggódó közvéleményt megosztó módon) a várost és az ország jelentős részét mára visszafoglalták és kontroll alatt tartják, ám Aleppó vagy Homsz hatalmas kiterjedésű romvárosainak „szellemfalai” között még mindig előfordulnak fegyveres összecsapások. A rengeteg fel nem robbant akna, gránát, lövedék is állandó veszélyt jelent, az épületek omladoznak, egy-egy nagyobb esőzést követően emeletek hullanak alá. Sok a sérült – el látásuk azonban annál bizonytalanabb. Aleppó keleti részében a mai napig nincs víz és villany, erősen hiányos az egészségügyi, higiénés szolgáltatás. Az orvosok, az ápolók és más szakemberek a támadások áldozataivá váltak, vagy a havi 30 dolláros fizetéssel járó állások helyett gyakran otthonaik elhagyására kényszerültek: külső vagy belső menekültek lettek.

A jelen törékeny, a jövő bizonytalan. A világ jelentős részét pedig túlságosan elfoglalja a vita, a bűnösök, politikai és vallási szereplők külső értékelése.

Egy eddig számomra ismeretlen, mély, morajló hangot hallva, sietve léptem ki az épületből. A lemenő Nap sárga fénye egy tank sziluettjét rajzolta körbe, rajta ünneplő, csatától zilált katonákkal. A harckocsit egy már régóta ostromolt támaszpontonról zsákmányolták. A felkelők által frissen megszerzett, stratégiai fontosságú épület felé tartottam. Ott a rangidős tiszt segítségével a tartófalakhoz épp bombákat telepítettek, majd vezetékekkel kötötték össze a robbanószervezeteket, hogy a földdel egyenlővé tett épületeket az ellenség többé ne tudja visszafoglalni (kezdő oldalpár)

Aromos épületek között ütött-kopott kisteherautók rakterére eszkábált, nagy kaliberű, gépágyús „harci járművek” fogadtak. Személyzetük a sofőrből, valamint a vezetőfülkéjével ellentétes irányban helyet foglaló két tüzezből állt. Épp egy bazársori hármás kereszteződésbe toltattak be. Néhány másodperc múlva tüzet nyitottak a cementgyár irányába, ahonnan hamar jött is a válasz: golyók süvítettek a felkelők körül. Amint elfogyott a lőszerük, csikorgó kerekkel elrobogtak a védett irányba

Már néhány napja a háborús Aleppóban voltam, amikor a pénteki ima utáni tüntetés táncos forgatagát követően, a szállásra visszaérve kiderült, mehetünk a frontvonalba; az ottani parancsnok megadta az engedélyt. Összenéztünk a német és svájci újságíró kollégákkal, majd mindenki elindult a szobájába, hogy elővegye a védőfelszereléseket: golyóálló mellényt, kevlárszakot. Az autó felé tartva lábunk alatt betontörmelék és löszehüvelyek recsegtek. Az út két oldalát szegélyező házak lebombázott homlokzatai betekintést engedtek a háború előtt itt élő családok konyháiba, nappalijaiba

Bielik István fotói, amelyek fekete-fehérben jelennek meg, a szíriai háború egyik legaktívabb időszakában készültek. Képein szinte minden esetben abban közreműködő szereplők láthatók: katonák vagy a sérülékeny lakosság, Gyermekek, idősek, szülők, bajtársaikat veszített harcosok. Megjelenik a fájdalom, gyász, szenvedés, egy éppen zajló háború véres valósága.

Solymári Dániel már színes képei ennek időbeli és folyamatbeli folytatásai. Fotóin az látszik, amit e drámai események „maguk mögött” hagytak: üres utcák, dűledező, omladozó házak, szétlőtt terek; az élet, egy vitális és virágzó város egykori elemei. Képei az üres tereken túl az élettel újra megtelő lakásokat, helyszíneket mutatják be. Tartalma és kerete a Magyar Máltai Szeretetszolgálat által Aleppóban elkezdett karitatív munka.

A képsorozatok, amelyek így egységes ívet alkotnak, az „úton levés” szimbóluma kapcsolja össze: egy háborús területen nagyon nehéz a közlekedés. A folyamatosan mozgó frontvonalak miatt az utak is naponta változnak. Egy hely elérése ezért napokkal is meghosszabbodhat. Így mindkét alkotót – ahogyan a háború kárvallottjait, a menekülteket is – a folyamatos és monoton „úton-lét” határozza meg. E közös munka egy fotóriporter és egy humanitárius segélymunkás találkozása.

Az olajkályha és a Wi-Fi adapter mellett a segítőm arról mesélt, hogy a kormányerők gépei a temetőket is gyakran bombázzák. Ennek egyik népszerű magyarázata, hogy a felkelő hadsereg katonái még holtukban is terrorizálják ellenfeleiket. Yosef azonban – mindenki meglepetésére – egy sokkal emberibb megközelítéssel állt elő: a kormánycsapatok katonái között is vannak olyanok, akik a felkelőkkel szimpatizálnak, vagy csupán minimalizálnák az emberi áldozatokat – mesélte. Családjukat és egzisztenciájukat féltve azonban nem mernek dezertálni. Ám mivel el kell számolniuk az általuk indított „sikeres” bombákkal, ezért olyan helyekre dobják azokat, ahol a legkisebb az emberi áldozat...

Egy régi, arabul dallamos mondás: „A házak oldalában haladni!” (Az utcára, a nyílt térre ki nem lépve; jelentése: visszavonultan létezni, meghúzódni.) Aleppó óvárosának lerombolt, szűk utcái között haladtunk egy német újságíróval és a „fixerünkkel”, helyi segítőnkkel. Minden sarkon megálltunk, bevártuk egymást, majd sietve szaladtunk át a kereszteződéseken, mert tudtuk, hogy ezek a mesterlövészek kiváló célterületei. Azt azonban igazából egyikünk sem hitte el, hogy valódi veszélyben vagyunk... Lövéseket hallottunk. Elindultunk a hang irányába, egyre nagyobbakat és gyorsabbakat szökellve. Egy kis térre érve néhány férfi egy idős asszonyt próbált ellátni. Kenyérért indult, amikor eltalálták – a hátán. Kórházba szállították, ahol másnap belehalt a tüdejét ért sérülésbe. Ezután minden sarkon kétszer is meggondoltam, hogy elinduljak-e a házfalak adta fedezékéből. Ahogy a mondás is tartja: „A nyílt utcára ki nem lépve...”

A szíriai háború már 2013-ban komoly belső menekültválságot idézett elő: családok kényszerültek elhagyni lebombázott otthonaikat, hogy elhagyott épületekbe, iskolákba és gyárakba költözzenek. Sokszor más családokkal megosztva foglalták el az egyébként nem lakhatásra készült épületek ágy nélküli, bútortalan szobáit

Az Aleppó melletti Tlallenbe azért mentem, mert az a hír terjedt el róla, hogy ott tinédzserkorú, önkéntes katonáknak tartanak kiképzést. A helyszínen azonban kiderült, hogy jelentkezők hiányában a felkészítés éppen szünetel. A török határ felé vettük az irányt, hogy inkább egy menekülttáborról készítsék fotókat. A falu utolsó házához értünk, ahol egy szétlőtt, kiégett kisbusz látványa fogadott. A kietlen sivatagi tájban a gyerekek olyan önfeledten játszottak az „autócsontvázban”, mintha egy budapesti társasház játszótérének mászókéjáján egyensúlyoznának

Egy hatalmas, vagy 130 kilós fegyveres ör fogadott egy iskola kapujában. Az udvaron focizó gyerekek között értük el az egyetlen tantermet. A pedagógusok nagy része elmenekült, csak maroknyi lelkes tanár maradt az egyébként szintén erősen foghíjas padsorokra. Hivatásuk, az oktatás, a legfontosabb, amit tehettek, hiszen Szíria jövője a fiatalokon múlik: ők fogják újraépíteni a háború lerombolta országot

Az ekkor már egy éve tartó háború kegyetlen velejárója az élelmiszer- és vízhiány. Az emberek a legalapvetőbb élelmiszerekhez is csak jegyért juthattak. Hatalmas, zúgolódó tömeg látványa fogadott egy főút mellett; kértem a sofőrt, hogy álljon meg, fényképezni szeretnék. Az éhezéstől elcsigázott tömeg épp egy toladódót akart meglincselni, akinek csak néhány katona levegőbe tüzelése mentette meg az életét

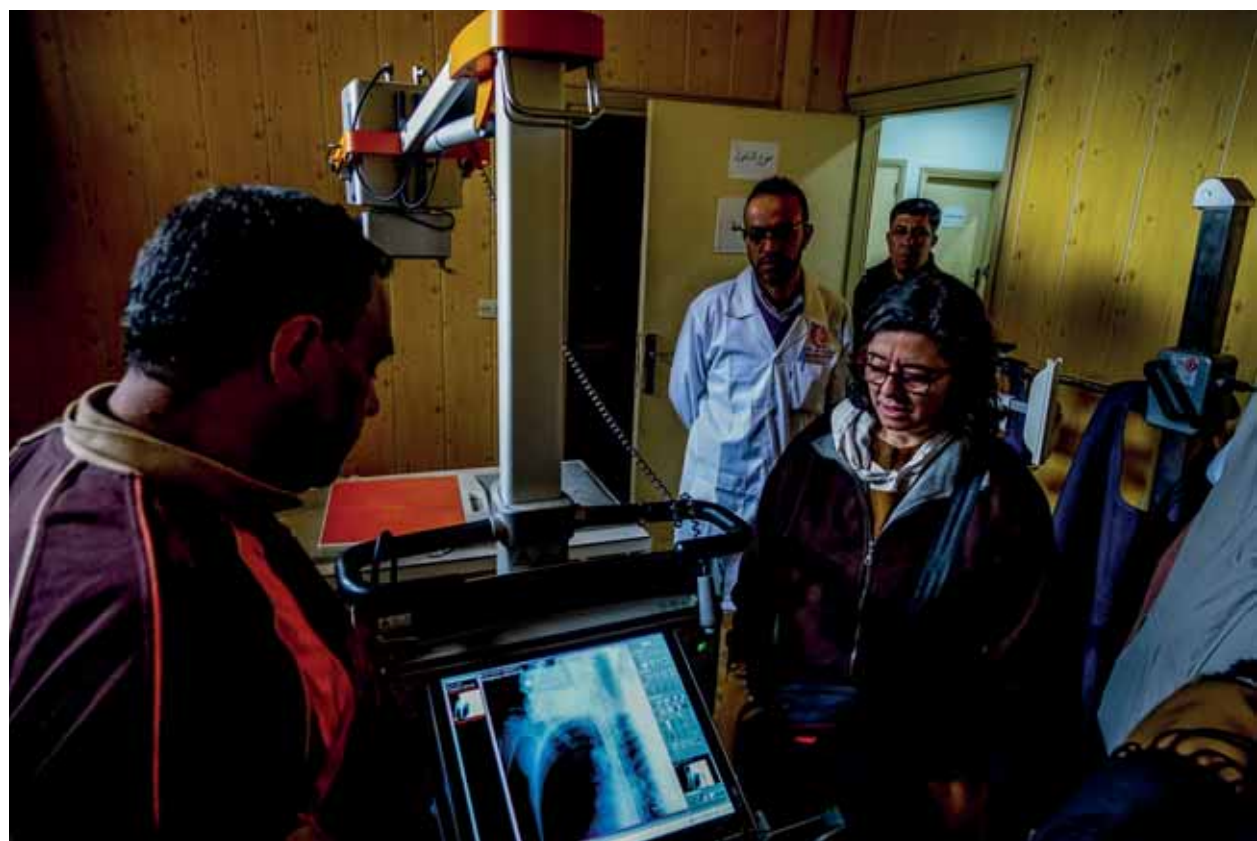
A bombázások és harcok előtt ez az utca egyike volt az aleppói óváros legarchaikusabb részeinek. Ennyi maradt a negyed egykor legdíszesebb villaépületéből és egy aknavetőgránátból...

Agnes Mariam de la Croix karmelita nővér és a Mar Yakub-kolostor közössége egyetlen célnak a kárvallott lakosság megsegítését tekinti. 2013-ban az ISIS – más terroristacsoportokkal együtt – vérdíjat tűzött ki a nővér fejére. Biztonsági okokból el kellett hagynia a kolostort, társait évek óta nem láthatta. Aleppóból mentünk vele Damaszkusz irányába, amikor a főútról váratlanul letérve egy híd alatt álltunk meg. Először azt hittem, támadásról érkezett hír. Pár perc elteltével a nővér kiszállt a kocsiból. Csak nézett a távolba, mi nem mertük követni. Aztán rövidesen egymás után érkeztek a kocsik és a kisbuszok. A kolostor tagjai érkeztek! Hónapok óta szervezték e titkos találkozást. Itt, ez alatt a névtelen felüljáró alatt, a semmi közepén...

Kelet-Aleppó újjáéledése már 2016-ban elkezdődött. A lebombázott, kiüresedett lakótelepekre elindult a régi-új lakók visszaköltözése, az újjáépítés. Egy, a háború alatt Libanonban élt család fiúgyermeké áll egykori játszótérén – első útja ide vezetett. Kedvenc „kishintájának” maradványát mutatja. A háttérben, az épület falán, fehér alapon a kötelező felirat: „no mines”: „aknamentes”

FÖLDGÖMB VILÁGLÁTÓ A TREND FM-EN
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR.
A RÁDIÓBAN VENDÉGÜNK A TÉMÁRÓL:
SOLYMÁRI DÁNIEL

TREND FM ^{94.2}
Gazdaság és Kultúra

KORÁBBI MŰSORAINK MEGHALLGATHATÓK:
WWW.TRENDFM.HU

A harcok következtében ma több százezer ember él elérhető egészségügyi szolgáltatás nélkül Kelet-Aleppó talán legszegényebb, Al-Nayrab nevű városrészében. Az orvosok elmenekültek; aki maradt, havi 30 dolláros fizetésből szolgálja a hazatérő menekülteket, jellemzően konténerekből átalakított műtőkben, vagy egykori kisboltokba költözött gipszelőhelyiségekben. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat hosszú ideje működik együtt a szír Mar Yakub szerzetesközösséggel. Amikor elkezdtük a közös munkát, ez a konténer volt az egyetlen „baleseti ambulancia” Kelet-Aleppóban. 2016-ban némileg kibővítettük a meglévő, egyetlen kórház épületét, fejlesztettük technikai kapacitásait. Aleppó bombázása során azonban a keleti rész egészségügyi intézményeinek jelentős része megsemmisült. Így ma ez az egyetlen, amely nyílt, ingyenes orvosi ellátást biztosít. A növekvő terhelést tapasztalva 2017-ben úgy döntöttünk, hogy új kórházi szárnyal bővítjük az épületet. E program a Magyar Máltai Szeretetszolgálat egyik legjelentősebb nemzetközi vállalkozása

FOTÓKIÁLLÍTÁS A SZÍRIAI HÁBORÚRÓL

Solymári Dániel és Bielik István képeiből bőséges válogatás látható 2019. február végéig a Szent István-bazilika Lovagtermében mindennap 10–16 óra között. A kiállításon a szíriai háború borzalmaival, illetve az arra adott karitatív válaszokat, a kiút lehetőségét ismerhetik meg a Magyar Máltai Szeretetszolgálat munkáján keresztül.

További információ: sziria.maltai.hu

A hátramaradt, fel nem robbant lövedékek, gránátok ma is sok sérülést okoznak, a bombasérült épületek pedig egy-egy hevesebb esőzést követően gyakran kártyavárként omlanak össze, sokakat maguk alá temetve. Az intenzív harcoknak talán már vége, ám az Aleppó körüli elzárt falvakba továbbra sem jut el a hivatalos szír egészségügyi szolgáltatás. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat évtizedes tapasztalataira építve a Mar Yakub közösség biztosít mobil orvosi ellátást. Szakképzett szír és libanoni önkéntes és hivatásos mentős, ápoló vagy orvos kollégák látogatják a vidéki lakosságot. Higiénés eszközöket, gyógyszert, kötszert osztanak. Mindezeket túl rövid egészségügyi és életmentő tanfolyamokat is szerveznek – hiszen a szétszórt hadieszközök továbbra is életveszélyt jelentenek

Hazatért férfiak beszélgetnek Kelet-Aleppóban. Már vannak olyan negyedek, ahol beindult az újjászületés és az egykor itt élő lakók visszaköltözése. Ők eddig jellemzően Libanonban vagy a szír-jordán határ környéki menekülttáborokban éltek. A külső és belső menekültek meghatározó része szeretne visszaköltözni eredeti lakóhelyére. A hazatérni vágyó családok felkutatása, regisztrálása és egykori otthonuk felújítása végeláthatatlannak tűnő munka

Aházak egy részét ugyan már felújították, a víz és az áram azonban többnyire hiányzik. Egy-egy nagyobb eső után emeletek hullnak a mélybe a súlyos találatokat kapott lakóházak helyén. Fel nem robbant bombák, düledező épületek akadályozzák az egykori lakók visszaköltözését. A háború seb a társadalom testén. Olyan, amely minden polgárának fáj. Senkit sem hagy érintetlenül. Mint a beteg egy családban. A beteggel együtt szenvedünk. Mindenkit érint, mindenki kárvallott

Aleppó óvárosának közelében, a Citadella szomszédságában. A kép jobb felső sarkában Bassár el-Aszad elnök arcképét ábrázoló poszter lóg egy ablakban. Nem messze innen hatalmas, aranyszínű „We believe in Aleppo” – „Hiszünk Aleppóban” felirat hirdette az itt élők reményét

BIELIK ISTVÁN
FOTÓRIPORTER. 2014-BEN ELSYERTE A 32. MAGYAR SAJTÓFOTÓ-PÁLYÁZAT NAGYDÍJÁT A SZÍRIAI POLGÁRHÁBORÚBAN KÉSZÍTETT FOTÓSorozatáÉRT. 2018-BAN HEMZŐ KÁROLY-DÍJJAL JUTALMAZTÁK

SOLYMÁRI DÁNIEL
PUBLICISTA, NEMZETKÖZI FEJLESZTÉSI SZAKEMBER. A MAGYAR MÁLTAI SZERETETSZOLGÁLAT NEMZETKÖZI KAPCSOLATAINAK VEZETŐJE

XÁNTUS KONTRA SCHERZER

AZ OSZTRÁK–MAGYAR KELET-ÁZSIAI EXPEDÍCIÓ ÉS XÁNTUS JÁNOS

▷ SZÖVEG: GYARMATI JÁNOS

1868 szilveszter napján egy magyar és egy osztrák utas szállt fel a Triesztből Alexandriába induló gőzös fedélzetére. Noha végső úti céljuk azonos volt, az utóbbi mindent elkövetett, hogy a másik ne tarthasson vele, annak pedig nem is állt szándékában elutazni...

Most mégis ugyanazon a hajón hagyták el Európát. Életük számos tekintetben párhuzamos pályát írt le, és nem először keresztezte a másikét. Mindketten részt vettek a 48-as forradalmakban: Karl von Scherzer a bécsiben, míg Xántus János a pestiben. A bukás után mindketten emigrációba kényszerültek, de míg a jómódú Scherzer természetbúvárként járta be az amerikai kontinent, addig Xántus másfél éves londoni tartózkodást követően mindössze 7 dollárral a zsebében szállt partra New Yorkban 1852 júniusában, és hiába szerzett ajánlólevelet Kossuthtól, Amerikában nulláról kellett újrameznie az életét.

Miután próbálkozásai sorra kudarcot vallottak, utolsó lehetőségként 1855-ben belépett az amerikai hadseregbe. Az akkoriban határvidéknek számító Kansas territóriumbeli Riley-erődbe vezényelték, ahol szerencséje William Hammond orvossal hozta össze, aki amatőr ornitológusként a washingtoni Smithsonian Intézetnek gyűjtött, és Xántust is bevonta a munkába. Miután 1859-ben saját kérésére leszerelték, az Egyesült Államok Partkutató Tes-

XÁNTUS JÁNOS (1825–1894)

JOGÁSZ, UTAZÓ, TERMÉSZETRAJZI ÉS NÉPRAJZI GYŰJTŐ, A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM ETHNOGRAPHIAI OSZTÁLYÁNAK ALAPÍTÓ ÖRE (1872–1894), A PHILADELPHIAI TERMÉSZETTUDOMÁNYI AKADÉMIA ÖRÖKÖS (1856), A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA LEVELEZŐ TAGJA (1859), A WASHINGTONI SMITHSONIAN INSTITUTION KIEMELKEDŐ JELENTŐSÉGŰ GYŰJTŐJE, A MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG ALELNÖKE

tületének alkalmazásában átkerült a Kaliforniai-félszigeten található Szent Lukács-fokra. Az Amerikában végzett természettudományos gyűjtőmunkái közül ez bizonyult a legértékesebbnek. Az általa felfedezett 390 faj közül 290 erről a területről való, közülük pedig csaknem 50 viseli Xántus nevét.

KARL RITTER VON SCHERZER (1821–1903)

TERMÉSZETTUDÓS, 1852–1855 KÖZÖTT ÉSZAK- ÉS KÖZÉP-AMERIKÁBAN VÉGZETT KUTATÁSOKAT, AZ OSZTRÁK NOVARA-EXPEDÍCIÓ (1857–1859) TUDOMÁNYOS RÉSZTVEVŐJE, LOVAGI CÍM BIRTOKOSA (1860), MINISZTERI TANÁCSOS (1864), AZ OSZTRÁK–MAGYAR KELET-ÁZSIAI EXPEDÍCIÓ KERESKEDELMI RÉSZLEGÉNEK VEZETŐJE, A MONARCHIA FŐKONZULJA SZMIRNÁBAN (MAI NEVE IZMIR), LONDONBAN, LIPCSEBEN ÉS GENOVÁBAN (1872–1896)

KOSSUTH AJÁNLÓLEVELE XÁNTUSNAK,

NEW YORK, 1852. JÚNIUS 16.
XÁNTUS ÉPP AKKOR ÉRKEZETT MINDÖSSZE 7 DOLLÁRRAL A ZSEBÉBEN NEW YORKBA, AMIKOR KOSSUTH ÉSZAK-AMERIKAI ELŐADÓKÖRÜTJÁBÓL VISSZATÉRT ODA

TÁVOLI CÉLOK FELÉ

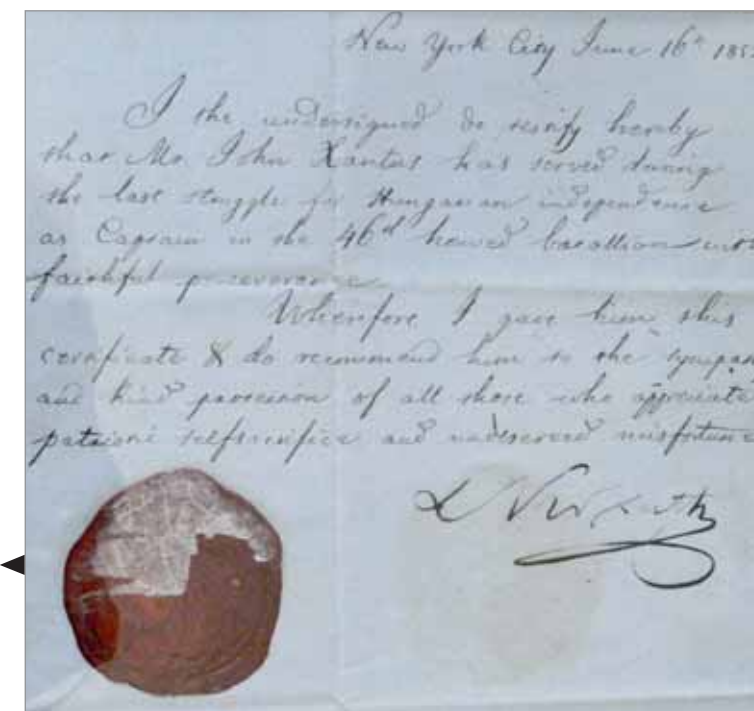
Ebben az időszakban ajánlotta föl szolgálatait a Magyar Nemzeti Múzeum számára. Első gyűjteménye 1859 júniusában érkezett meg, és összesen 7300 tárggyal gazdagította a múzeumot. Gyűjteményeinek és amerikai tapasztalatai nyomán hazaküldött tudósításainak köszönhetően, hogy a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta, s hazatérési kérelemmel fordult az osztrák hatóságokhoz. Akkor, amikor a szerencsésebb sorsú Scherzernek – akivel sorsa már Saint Louisban összehozta – már nemcsak megbocsátottak, hanem az osztrák Novara hajó expedíciójának tagjaként éppen visszaérkezett kétéves Föld körüli útjáról. Xántus végül 1864-ben tért haza, és rá két évre kinevezték a frissen megalakult Pesti Állatkert igazgatójának.

A bécsi udvarral a következő évben megkötött kiegyezés értel-

mében Magyarországnak részt kellett vállalnia az osztrákok által évek óta tervezett újabb tengerentúli expedícióban, amelynek legfőbb célja az volt, hogy az osztrák ipar előtt megnyissa az utat a szíami, kínai és japán piacon, kihasználva a befejezés előtt álló Szezei-csatorna által nyújtott közlekedési előnyöket. Mindennek előfeltétele azonban a három, még szuverén országgal megkötendő diplomáciai, kereskedelmi és hajózási szerződés aláírása volt.

Magyar szempontból ugyanakkor az sem elhanyagolható, hogy az út során „... messze tengerekre el fog vitetni, távoli országokban fel fog állíttatni az új osztrák–magyar közös kereskedelmi lobogó, mint állami átalakulásunknak és politikai egyenjogúságunknak látható jelképe...”

A vitathatatlan diplomáciai előnyök dacára a Magyar Tudományos Akadémia úgy látta, hogy

FORRÁS: KORÁNYI-GYŰJTEMÉNY, BUDAPEST

XÁNTUST AZ EXPEDÍCIÓBA!

az expedíciótól nem remélhető gazdasági előny, de ha már a ki egyezésben lefektetett elvek szerint a költségek 30%-át viselnünk kell, legalább „... hazánk mostohább állású tudományos intézetei, s első sorban nemzeti múzeumunk az ez út közben gyűjtendő természetrajzi kincsekkel gyarapíttassék”. Ennek érdekében javasolták az Akadémia elnöki tisztét és a kultuszminiszteri posztot egyaránt betöltő Eötvös Józsefnek Xántus János és egy általa választott preparátor kiküldését. Az előterjesztést azonban Bécsből azzal utasították el, hogy nem lesznek gyűjtések, és a hajókon nincs Xántus számára hely, de ő maga is úgy látta, hogy „... az egész expeditio szervezete olyan volt, mellyről bizonyosan tudtam, hogy eredményhez nem jöhet, s megvoltam győződve, hogy hazánkra működése éppen semmi eredményt sem hozhat”.

Kiderült azonban, hogy a bécsi tudományos intézmények számára végzendő gyűjtésekre „többen nagy készüllettel és pénzzel láttattak el”, s az expedíció vezetőjének kinevezett Scherzer annyit ajánlott fel, hogy ha a szükséges pénzt megkapja, akkor a Bécs számára természet-tudományi vizsgálatokat végző Eugene de Ransonnet a Magyar Nemzeti Múzeum számára is gyűjteni fog – erre a célra külön magyar ne menjen. Eötvös hiába ragaszkodott hozzá, hogy Xántus az expedícióval tartson, a két hajó 1868. október 18-án Xántus nélkül futott ki a trieszti kikötőből.

A kiküldetés ügye azonban ekkorra már presztízskérdéssé vált, ezért a magyar kormány két minisztere is levelet írt a birodalmi külügyminiszternek, Ferdinand Freiherr von Beustnak. Gorove István „közgazdászati” miniszter ezúttal már nem kéréssel fordult minisztertársához, hanem abbéli el-

határozását közölte vele, hogy Xántust nevezte ki a visszalépett Székács helyére. Így egy hónappal az expedíció elindulását követően Eötvös azzal a feladattal delegálta Xántust az expedícióhoz, hogy: „... a kiküldetés célja a magyar nemzeti Museum, magyar tudományos Akadémia, s a magyar Kir. tudom. Egyetem természetrajzi, népismereti és könyvészeti gyűjteményeinek gyarapítása, s az ottani természeti s népismereti állapotoknak tanulmányozása... mindenekelőtt a tudomány fentebbi ágazataira vonatkozó tárgyaknak gyűjtése, illetőleg készpénz vétel vagy csere útján beszerzése. Küldetése ennélfogva tisztán tudományos, s az expeditio állami s kereskedelmi teendőire ki nem terjed...”

Scherzer azonban még ekkor is megpróbálta megakadályozni a magyar tudós kiküldését. Egy von Beustnak írott felterjesztésében kétségbe vonta Xántus tudós mivoltát, pusztán tapasztalt utazóként írva

le őt. Ha pedig mégis sor kerülne Xántus kiküldetésére, akkor az kizárólag a magyar költségvetés terhére történjen, ami azért tekinthető különösen cinikus álláspontnak, mert ennek tudatában követelte később Xántustól azt, hogy Bécs számára is gyűjtsön.

Ilyen körülmények között távolról sem meglepő, hogy Xántus előre látta az expedíció során fellépő politikai, tudományos és anyagi nézeteltéréseket, ezért csakis a „pressióknak” engedve és úgy vállalkozott a „kellemetlen misszióra”, hogy azt is kikötötte, nem kell alávetnie magát az expedíció osztrák tudományos vezetésének, a gyűjtésben szabad kezet kap, és szükség esetén kiválhat az expedíció kötelékéből. Majd, mielőtt kinevezését végleg elfogadta volna, Bécsbe utazott, hogy megpróbálja Scherzert rávenni, hogy egy segédet is magával vihessen. Noha Scherzer régi barátként fogadta, kérését visszautasította.

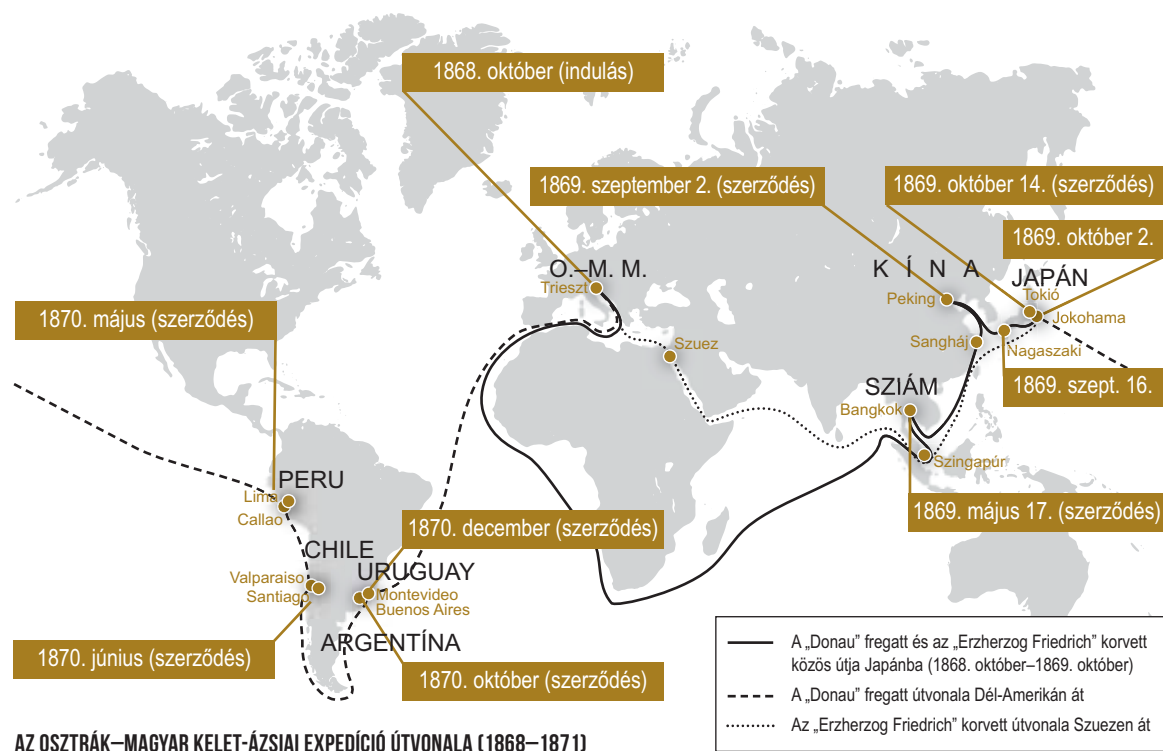
EGYMÁSNAK FESZÜLVE

Ilyen előzmények után érkezett Scherzer és Xántus az expedíciós hajók után Alexandriába, ahol azonosmód felszínre kerültek a nézetkülönbségek, ugyanis amikor Xántus a Szezei-csatorna munkálatairól szeretett volna beszámolni a miniszternek, „Scherzer határozottan kijelentette, hogy a csatornáról ő fog jelentést tenni mind saját kormányának, mind pedig a magyar k. ministeriumnak.”

A Szezei-csatornán átkelve Xántus Ceylon érintésével folytatta útját, ahol is több mint 20 ezer rovat és 1500 egyéb állatot gyűjtött annak köszönhetően, hogy egy angol kávéültetvényes rendelkezésére bocsátotta 800 szolgáját. Ott tartózkodását mindössze két hétre szabta, hogy az expedíció Jóreménység-fokot megkerülő hajói előtt Szingapúrba érjen. A hajók azonban késtek, így Xántus két hónapos várakozásra kényszerült, amit ugyancsak

természetrajzi és néprajzi gyűjtésre használt fel.

Itt találkozott ismét Scherzerrel, aki a szálloda folyosóján a Nemzeti Múzeumnak küldendő ládák láttán számon kérte Xántuson, hogy a Monarchia alattvalójaként miért nem osztja meg gyűjteményeit a pesti és bécsi intézmények között, és arra próbálta utasítani, hogy vegyen részt az Ausztria számára fontos gazdasági, kereskedelmi információk gyűjtésében. Követelését Xántus egyfelől a miniszteri utasításra hivatkozva utasította el, másfelől azzal, hogy „... a gyűjtésekre magyar pénz fordítatván egyedül, követelését nem tartom méltányosnak, s igen sajnálom hogy nem teljesíthetem. B. Ransonett Bécsi gyűjtőnek igen is szívesen engedendek át kettős példányokat, cserében másokért, de kötelességszerűen és feltétel nélkül egyáltalán semmit sem.”

KISZOLGÁLTATOTT HELYZETBEN

Ebben az elutasításban felsejlik a háttérben megbúvó, mélyebb természetű, súlyosabb ok: a dualista berendezkedés eltérő indítatású, de egyöntetű elutasítása. A kiegyezés óta eltelt alig két esztendő nem lehetett elegendő a kényszerű kompromisszum elfogadásához. Míg Scherzer abból a meggyőződésből helyezkedett szembe vele, hogy a Monarchia fennmaradásának záloga a centralizált bécsi kormányzás, és a magyar kiegyezés a német egység osztrák vezetéssel történő megvalósulásának akadálya, addig a hosszú emigrációból éppen csak hazatért Xántus Magyarország egyenrangúságának elismerését várta volna el. Megalázónak érezte az expedíció osztrák résztvevőinek magyarokkal szembeni viselkedését, és még inkább azt, hogy mindenütt, ahol megfordultak, teljesen osztráknak tüntették fel

az expedíciót, és az új konzulátusokon is a régi címet és feliratot használták. Ezekre az alapvető ellentétekre rakódtak rá azok a nehézségek, amelyeket a kereskedelmi és diplomáciai célokat szolgáló expedíció hajóinak hektikus menetrendje okozott a kizárólag gyűjtést és tudományos munkát célul kitűző Xántus számára. Ezt Kínában is tapasztalhatta, amikor a diplomáciai tárgyalások elhúzódása miatt a hajók parancsnoka, Anton Petz admirális maradásra utasította nemcsak a diplomaták elhelyezésére szolgáló Donaut, hanem az expedíció tudományos személyzetét szállító Friedrich korvetet is. Miután a tengernagy döntése következtében az expedíció kutatást végző része Sanghajban rendezkedett be, Xántus több kutatóutat tett a kereskedelmi központ környékén, Ningpóban és vidékén.

FÁBÓL ESZTERGÁLT, ILLETVE BAMBUSZSZÁRBÓL KIALAKÍTOTT, ARANYOZÁSSAL DÍSZÍTETT EDÉNYEK JAPÁNból ÉS KÍNÁból

NÉPRAJZI MÚZEUM, LTSZ.: 233, 319, 793

A SZAKÍTÁS SZÉLÉN

Az expedíció Japánban folytatta útját, ahol számos kikötőt érintett: szállodaszámlái alapján Xántus legtöbbet, 3-4 hetet Nagaszakiban töltött. Japánban szerzett zoológiai gyűjteményével a rendelkezésre álló idő rövidege és a megfelelő évszak elmúta miatt ugyan nem volt elégedett, de „*az etnographiai mondhatom hogy teljes és tökéletes... Bronz és más gyűjteményem semmi kívánni valót sem hagy hátra*” – jelentette a Nemzeti Múzeum igazgatójának, Pulszky Ferencnek.

Ugyanezen leveleiből derül ki, hogy az expedíció belüli helyzete mindinkább megkérdőjeleződött. Scherzer már Kínában értesítésére adta, hogy Amerikába kizárólag azt az egy magyart viszik tovább, aki teljes egészében a közös ügynek szenteli magát. De ő maga sem akart továbbmenni Dél-Amerikába, ahol „*futva az Expedícióval körülhajozom, s improduktív költségbe kerülök, – inkább a Philippini szigeteken Borneon, Sumatrán, és Jáván töltök néhány holnapot honnét még ugyanszólván semmije sincs a Museumnak; s hol – ha időmnek ura leszek – rendkívül érdekes és terjedelmes gyűjteményeket hozhatok össze*”.

KÜLFÖLDI MŰGYŰJTŐK SZÁMÁRA ÜZEMELŐ DÍSZMŰÁRU-KERESKEDÉS JOKOHAMÁBAN XÁNTUS VÁSÁROLTA FÉNYKÉPFELVÉTEL

NÉPRAJZI MÚZEUM, LTSZ. F15018

XÁNTUS JÁNOS RAJZA, NÉPRAJZI MÚZEUM, LTSZ. R6531.35

XÁNTUS JÁNOS RAJZA, NÉPRAJZI MÚZEUM, LTSZ. R6531.32

XÁNTUS JÁNOS RAJZA, NÉPRAJZI MÚZEUM, LTSZ. R6531.91

XÁNTUS JÁNOS RAJZA, NÉPRAJZI MÚZEUM, LTSZ. R6531.44

XÁNTUS HÁZA BORNEÓN

A SZÉLSŐSÉGESEN CSAPADÉKOS ÉGHAJLAT MIATT A MOCSARAS TERÜLETEKEN LÁBASHÁZAKAT ÉPÍTETEK, A KÖZLEKEDÉS PEDIG CSAK HAJÓKON VOLT LEHETSÉGES

FEJHÁZ

A LEVÁGOTT TRÓFEAFEJEK ÖRZÉSÉRE SZOLGÁLÓ ÉPÜLET BORNEÓN

HARCI DÍSZBEN

FÉRFIHARCOS A BORNEÓI BATANG LUPAR FOLYÓ MENTÉRŐL

CSOMAGKÜLDÉS ANNO...

XÁNTUS EGYIK SARAWAKBÓL HAZAKÜLDENDŐ, TÖRÉKENY TÁRGYAKAT TARTALMAZÓ LÁDÁJA HÁTIKOSARAT VISELŐ, BENNSZÜLÖTT NŐKKEL

ÖNÁLLÓAN, SIKERESEN

Xántus 1869 októberében az expedícióból történő kilépés és az önálló borneói és jávai gyűjtőút mellett döntött. Minthogy idejének valóban ura lett, és Eötvösnek köszönhetően rendelkezett a szükséges anyagi forrásokkal is, kiválóan felkészülhetett a munkára: tökéletesítette malájnyelv-tudását, tanulmányozta a szakirodalmat, ajánlóleveleket szerzett be, mielőtt Sarawakba hajózott volna, hogy a dajak területekről „*megszerezsek minden ethnographiai tárgyat, azontúl... különösen... orangutánokat.*” Ezt a leghosszabb, négy hónapos kutatóútját siker koronázta, s a bécsi Néprajzi Múzeum igazgatója, Franz Heger szerint a kor legjobb néprajzi gyűjteményét rakta össze. Ráadásul olyan terepen, ahol naponta mindössze 2-3 esőmentes órával számolhatott, kizárólag csónakkal lehetett közlekedni, gyakran abban is aludtak,

és minden tárgyat bennszülött falvakban kellett beszereznie. Noha Xántus minden helyszínen fölta-
lálta magát és voltak helyi segítői is, mégis kizárólag saját magára számíthatott, amikor a vadászat, a preparálás, a trópusi körülmények között történő tartósítás és csomagolás, valamint a „*példányok catalogizálásának, lelhelyezésének*” és hazaküldésének soha véget nem érő feladatát végezte.

Másfél évnél hosszabb gyűjtőútról több mint 200 ládában 155 000 tárgyat is meghaladó gyűjteményt küldött haza, ami 86 000 állattani, 65 000 növény-
tani objektumot, 428 ásványt és kövületet, 2500-3000 „*népismeit*”,

azaz néprajzi, iparművészeti tárgyat, mintegy 1000 érmét és pénzt, valamint 500 könyvet és kéziratot foglalt magában.

Utolsó gyűjtőútjára 1870. június 11-én érkezett meg Batáviába. A jávai ültetvényesek a szokásos szolgazemélyzetten túl még egy kis gőzhajót is rendelkezésére bocsátottak, továbbá régiségekkel, köztük maláj fegyverekkel és „*a Boro Bodoi romokból néhány példány régi bronzsal*” ajándékozták meg. Utolsó jelentését szeptember 28-án keletzte Szingapúrban, és csaknem kétévnyi távollét után 1870. november 4-én érkezett vissza Triesztbe. Hazahozott gyűjteményét Jókai ekképpen méltatta:

„... multhatatlanul szükséges, hogy azok egy külön ethnographiai osztályban egyesíttessenek.” Ez 1872. március 5-én következett be, amikor Xántust a Nemzeti Múzeum frissen alapított Ethnographiai Osztályának őrévé nevezték ki.

NÉPRAJZI MÚZEUM, LTSZ. 1530

HARCI TRÓFEA

DAJAK HARCOS FÜSTÖLÉSSSEL KONZERVÁLT, LÁGYRÉSZ NÉLKÜLI FEJE, ROTÁNGBÓL FONT TARTÓBAN A BORNEÓI BATANG LUPAR FOLYÓ VIDÉKÉRŐL. A KOPONYA JOBB FRONTOPARIETÁLIS RÉSZÉN ÉLES ESZKÖZZEL TÖRTÉNT CSAPÁS NYOMA LÁTSZIK. AZ ILYEN FEJEKET HADI DIADAL EMLÉKÉNT A NEMZETSEGEK AZ E CÉLRA EMELT ÉPÜLETEKBEN FÜGGESZTETTÉK KI, ÉS IGEN NAGY BECSBEN TARTOTTÁK

A CIKK AZ OSZTRÁK-MAGYAR KELET-ÁZSIAI EXPEDÍCIÓ ÉS XÁNTUS JÁNOS GYŪJTEMÉNYE CÍMŰ NFKI-OTKA (AZONOSÍTÓSZÁM: K123911) PÁLYAZAT KERETÉBEN ÍRÓDOTT

GYARMATI JÁNOS
A NÉPRAJZI MÚZEUM
RÉGÉSZ-MUZEOLÓGUSA

FÖLDGÖMB VILÁGLÁTÓ A TRENDFM-EN
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR.
A RÁDIÓBAN VENDÉGÜNK A TÉMÁRÓL:
GYARMATI JÁNOS

TRENDFM 94.2
Gazdaság és Kultúra

KORÁBBI MŰSORAINK MEGHALLGATHATÓK:
WWW.TRENDFM.HU

▷ SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: LANTAI-CSONT GERGELY

LESOTHO DÉL-AFRIKA CISZTERNÁJA

Dél-Afrikában a kontinensre jellemző klasszikus sajátosságokkal már csak nyomokban szembesülünk, az afrikai léptékkal igen aprócska királyság, Lesotho azonban még ízig-vérig Afrika. A globalizálódó afrikai átlaggal szembenő, hagyományait ápoló és továbbörökítő közösség mindennapjaiban elmerülni szívet melengető, de ettől még jól jön a sapka és a télikabát...

A MALETSUNYANE-VÍZESÉS

A FENSÉGES ZUHATAG HANGOS ROBAJVAL ÖMLIK ALÁ KÖZEL 200 MÉTERES MAGASSÁGBÓL A KANYONBA. A LESOTHÓI HORIZONTOT KITERJEDT, DE SZABDALT FENNSÍKOK URALJÁK

ALPESI AFRIKA

Az alig dunántúlnyi méretű enklávéba szülő vízumot háromszoros áron mérik a Kelet- vagy Dél-Afrikában megszokottnál, de végül mégis beadom az igénylést.

Johannesburgból alig több mint 4 órás autózással érem el a lesothói határt. Egyre több hegy tűnik fel a horizonton, a levegő pedig lehül. Lesotho szinte egésze fennsíkon fekszik, 80 százaléka 1800 méter feletti. A keleti határ mentén húzódó Sárkány-hegység (Drakensberg) csúcsai pedig közel kétszer ekkora magasságig törnek – a Föld legnagyobb átlagmagasságú országában járunk! A nagy magasság és a Baktérítőhöz való közelség miatt Lesothóban a napi és az évszakok közötti hőingás is jelentős; míg nyáron nem ritka a +35 °C-os maximum és a drámai villámlásokkal kísért, hatalmas vihar, addig télen akár –15 °C-ra is lehül a levegő. Most is bizarr élmény a hófödte hegyek lábainál autózni a fekete kontinensen. Ez a kép egyértelműen meghatározza az ország hangulatát, nem véletlenül nevezik Lesothót Afrika Svájcának...

A nagy magasság és a Baktérítőhöz való közelség miatt Lesothóban a napi és az évszakok közötti hőingás is jelentős; míg nyáron nem ritka a +35 °C-os maximum és a drámai villámlásokkal kísért, hatalmas vihar, addig télen akár –15 °C-ra is lehül a levegő.

TETŐFEDŐ ▶

A BETAKARÍTOTT, HOSSZÚ FÜFÉLÉK CSOMÓKBA KÖTVE VÁRNAK VEVŐIKRE. A KÉVÉK ÉPÍTŐANYAGKÉNT, HÁZAK TETEJÉUL SZOLGÁLNAK MAJD

FEKETE BÁRÁNY

Lesothót a 19. század elejéig főleg busmanok lakták, majd a bantu közösségek egyesültek, és 1824-ben elfoglalták az alacsonyabban fekvő fennsíkokat. A helyi törzsek a 19. században számos háborút vívtak a Nagy-Britanniából érkező gyarmatosítókkal és a már korábban Dél-Afrikába települt, főleg holland és német ajkú fehérekből álló búrokkal. Az ország végül 1958-ban kapott alkotmányt a britektől, az első parlamenti választásra pedig két év múlva került sor. Hat év múlva – 1966-ban – Lesothói Királyság néven – a Brit Nemzetközösség független alkotmányos monarchiájává vált. Lesotho élén 1996 óta III. Letsie király áll, aki édesapját követte a trónon. Az 1970-es évektől egészen a 2000-es évekig politikai instabilitás jellemezte az országot: számos alkalommal történt katonai hatalomátvétel, és vitatott tisztaságú választások is lezajlottak. A politikában uralkodó káoszt felszámolandó, 2014-ben a koalíciós kormány vezetői megállapodtak, hogy előrehozzák a 2017-ben esedékes választásokat. A várt siker azonban elmaradt, és az országra a mai napig a régió fekete bárányaként tekintenek.

MEZŐGAZDASÁGBÓL ÉLVE

A SÁRKÁNY-HEGYSÉG HÓFÖDTE CSÚCSAI ALATT FALVAK SOKASÁGA ALAKULT KI A MŰVELHETŐ MAGASFÖLDI TERÜLETEKEN

KINGS: VAN IS, MEG NINGS IS

A hegyvidéki jelleg miatt a szántóföldek az ország területének csupán tizedét foglalják el, így Lesotho gazdaságát többnyire a hegyi lejtőkön folytatott félnomád, önfenntartó pásztorkodás jellemzi. Az egyetlen jelentős ásványkincs a gyémánt: és bár ez igen magas presztízszű a világpiacon – a karátonkénti 80 dolláros átlag hússzorosát is megadják érte! –, a kitermelés csak 30%-a van állami tulajdonban. Így a haszonnak meglehetősen kis része fordítható közvetlenül gazdaságfejlesztésre, és számos afrikai példához hasonlóan az ország lakosságának életszínvonalára elenyésző hatással vannak a magas bányászati bevételek.

Dacára a csillogó gyémántoknak, Lesotho legfontosabb gazdasági erőforrása a víz. Gyakran nevezik az országot a kontinens víztartályának. Afrika legnagyobb beruházása – a Lesotho Highlands Water Project – a 80-as évek közepén indult azzal a céllal, hogy az Oranje folyó vízrendszeréből kinyert vizet tárolják, majd eljuttassák a vízre erősen rászoruló Dél-afrikai Köztársaságba, hiszen Fokváros már

A KATSE-GÁT

A FENNSÍK DOMBORZATA JÓ FELTÉTELEKET KÍNÁL A VÍZI ENERGIA HASZNOSÍTÁSÁRA. A MAGASFÖLD HATALMAS VÍZTÁROZÓJÁNAK VIZE ÉS A GÁT MESTERSÉGES ZUHATAGA TÖBB MINT 100 MÉTER MAGAS VÍZESÉSKÉNT HULLIK ALÁ

Dacára a csillogó gyémántoknak, Lesotho legfontosabb gazdasági erőforrása a víz. Gyakran nevezik az országot a kontinens víztartályának. Afrika legnagyobb beruházása a Lesotho Highlands Water Project.

ESTI HAJTÁS

PÁSZTOR TERELI BE NYÁJÁT
A NAPLEMENTE LEGUTOLSÓ FÉNYEIBEN
A HÜVÖS FENNSÍKON

közel áll ahhoz, hogy az első olyan világváros legyen, amely ténylegesen kifogy az édesvízkészletéből...

A nagy völgyeket ennek érdekében gátakkal zárták el, a felduzzasztott vizet pedig fúrt alagutakon keresztül vezették el, hogy az „anyaország” vízszomját enyhítsék. A vízért szomszédjuk pénzzel fizet, de extra haszonként a vízi energiát még országon belül is felhasználják, így Lesotho jóformán függetleníteni tudta magát az elektromosáram-szükséglet terén. A gigantikus beruházás első szakasza 2004-ben készült el, a rendszer évi 4,8 milliárd m³ vizet tud a Dél-afrikai Köztársaságba juttatni.

Az egész projekt egyik leglátványosabb eleme a Katse-gát, Afrika második legnagyobb duzzasztóműve. Az általa létrehozott mesterséges tó félszáz kilométeres, fodros partszakasza mentén számos halgazdaság működik. De mint a legtöbb gátépítésnél, itt is számos negatív – ökológiai és társadalmi – hatással kellett számolni; sokaknak kellett búcsút mondaniuk földjeiknek, az új területek kiosztása pedig akadozott.

A projekt második fázisának befejezését 2024-re tervezik, ennek keretében egy újabb gátat (Polihali-gát), a Katse- és a Polihali-tározók közti összekötő alagutat, valamint más infrastrukturális fejlesztéseket (út-, elektromos és telekommunikációs hálózat, szálláshelyek) építenek.

PÁSZTOROK, BURKOLTAN

A NAGY MAGASSÁG ÉS A HIDEG MIATT A SÍMASZK ÉS AZ USANKA ALAPFELSZERELÉS

ÖSSZHANGBAN A TERMÉSZETTEL

A lesothói emberek nagyon büszkék gazdag kulturális örökségükre, melyre kevésbé hatottak a gyarmatosító idők. Az ország 99 százaléka keresztény, de a törzsi hiedelemvilág is jelen van a mindennapokban.

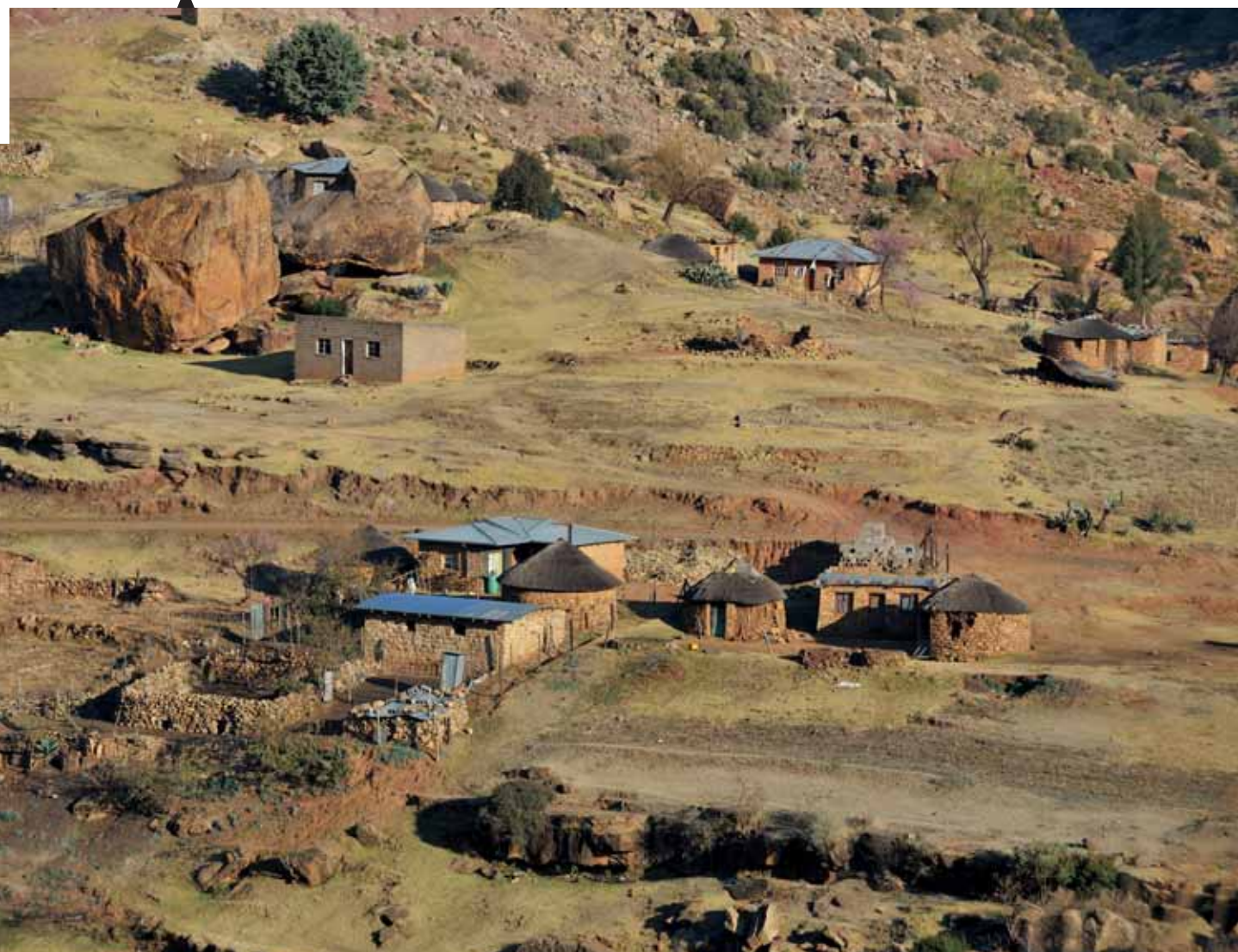
A fővárostól – Maserutól – néhány óra autózásra található a Maletsunyane-vízesés. A frissen aszfaltozott műút hágókon, meredek völgyekben kacsaringózik, míg végül egy poros, földes úton véget nem ér. Innen még fél órát autózunk, mesébe illő, kis állattartó közösségek falvain keresztül, hogy elérjük a zuhatagot. A több mint 190 méter magas sziklafal tetejéről mélybe zúduló víz elképesztő ro-

bajjal érkezik a kanyon sziklatalapzatára, tiszteletet parancsolóan zengve be a tájat. Közben a környékbeli kis kunyhókból, falvakból pásztorcsaládok terelik nyájaikat a legelőkre. A fiatalabb férfiak lovon, az idősebbek bottal a kezükben terelik a marhákat a friss fű irányába.

A lesothói emberek nagyon büszkék gazdag kulturális örökségükre, melyre kevésbé hatottak a gyarmatosító idők. Az ország 99 százaléka keresztény, de a törzsi hiedelemvilág is jelen van a mindennapokban.

KŐ VAN BŐVEN

AZ APRÓ, FŐLEG ÁLLATTARTÁSSAL FOGLALKOZÓ HEGYI FALVAKBAN AZ ELSŐDLEGES ÉPÍTÉSI ALAPANYAG A HABARCS NÉLKÜL EGYMÁSRA HELYEZETT, KÖRNYÉKRŐL GYÚJTOTT KŐ

A halottakat például arccal keletnek, ülő pozícióban temetik el, így a következő napfelkeltéig még felkelhetnek, ha úgy érzik, hogy leszármazottaiknak szüksége van rájuk.

A vidéki lakosság jelentős része a mai napig hagyományos kis közösségekben él. A kertben szúrós növényekből és sziklákból különterületet kerítenek körül az állatoknak, az udvart pedig gazdagon betöltik virágokkal és dísnövényekkel, kaktuszokkal. Az ilyen települések jellemzője, hogy egy-egy porta egy négyzet és két-három kör alakú épületből áll. Az apró, kör alakú ház közepén általában tűz pislákol, mely tömény füsttel tölti be a teret; ebben az épületben főznek az asszonyok.

A tradicionális, alapvetően földalapú életforma az évszakok váltakozását követi. Nemcsak a mindennapi munka, de a hagyományos táncok és a zene is a mezőgazdasági ciklusokhoz igazodik. Eszközhasználatukra a különböző fűfélékből font használati tárgyak jellemzők. Ruházatukat különböző színes, afrikai hangulatú mintákkal díszített, vastag lepellel terítik le, megvédvén magukat a zord időjárástól. A füvekből és szalmából font kalap is gyakori kiegészítő.

A vidéki emberek többsége máig lóháton (esetleg pónin, szamáron) közlekedik a falvak között. A hegyvidéken gyakran élénk a szél, így számtalanszor lehet látni símaszkos, tetőtől talpig színes lepedőt viselő lovasokat. Elsőre rémisztőnek tűnnek, de szembejövve kecses kézlendítéssel üdvözlök az idegent.

A tradicionális, alapvetően földalapú életforma az évszakok váltakozását követi. Nemcsak a mindennapi munka, de a hagyományos táncok és a zene is a mezőgazdasági ciklusokhoz igazodik.

VACSORA

AZ ÁLLATOK KÖFALÚ KARÁMOKBAN ÉJSZAKÁZNAK. A LESOTHOI FENNSÍKOKON CSAK HIDEGTŰRŐ ÉS AZ ÉLELEMÉRT NAGYOBB TÁVOLSÁGOT IS MEGTENNI KÉPES ÁLLATOKAT TARTANAK

FÜSTÖS LAKHELY

A KUNYHÓ KÖZEPÉN ÉGŐ TŰZ HATALMAS FÜSTÖT ÁRASZT A SZINTE SZELLŐZÉS NÉLKÜLI KIS ÉPÜLETBEN. AZ IDŐS GAZDA AZ ABLAK KÖZELÉBEN VÁRJA, MÍG FELESÉGE BEFEJEZI A VACSORAKÉSZÍTÉST

A HÁZ KÖZEPÉN

A KICSI, KÖR ALAKÚ KUNYHÓK KÖZEPÉN TŰZ LOBOG. A LESOTHOI HÁZIASSZONY SÜTŐTŐKÖT FŐZ AZNAP VACSORÁRA

AFRIKAI DIDERGÉS

A MAGAS HÁGÓKON, APRÓ CSAPÁSOKON LÓVAL
A LEGHATÉKONYABB KÖZLEKEDNI. A HIDEGBEN
A MASZKBAN ÉS LEPELLENBEN VALÓ LOVAGLÁS
A MEGSZOKOTT

CSALÁDBAN MARAD...

Ahogy a legtöbb afrikai közösség, úgy a helyiek élete is a család körül összpontosul, és csakúgy, mint a kontinens legtöbb részén, a család fogalmát Lesothóban is tágan értelmezik; a szűk familiába beletartoznak a másod-, vagy akár harmad-unokatestvérek, nagybácsik és távolabbi rokonok is, akik gyakran testvéri szinten tartanak kapcsolatot a család többi tagjával. Főleg klánokban élnek, ezek különböző állatneveket hordoznak; Lesothóban gyakori például a krokodil- vagy a medveklán.

A házasságkötés kiemelt fontosságú a családok életében. Ez igazán a lány családja számára jövedelmező „üzlet”, hiszen a vőlegény a menyasszony apjától vásárolja meg kedvesét, aki ettől fogva személyes tulajdona. Az aráért korábban marhával fizettek, ma már többnyire pénzben róják le kötelezettségüket: az összeg a család jövedelmi helyzetétől függően változik. A fiatalok gyakran házasodnak klánon belül, ilyen esetben a legközelebbi rokoni szint az unokatestvéri lehet. Míg a férfiak jelentik a család fejét, a nők a gyerekek ellátásáról, illetve a mindennapi étel asztalra kerüléséről gondoskodnak. A lányokat gyerekkoruktól erre nevelik, és bár a többség keresztény, a többnejűség a mai napig elterjedt életforma, különösen a módosabb társadalmi rétegeknél.

Miközben a családok jelentik a társadalom alapegységét, a lesothói kultúrában a faluközösségre is nagyon fontos szerep vár. A legtöbb ünnepség is a falun belül zajlik, az esküvőkre és bármely más, a család életében meghatározó ünnepre is hivatalos a közösség apraja-nagyja. Ám, ahogy Afrika legtöbb részén, az urbanizáció Lesothóban is fénysebességgel zajlik; egyre többen hagyják el a vidéket és költöznek a környező nagyvárosokba a könnyebb megélhetés reményében. Az itteniek azonban nem szakadnak el gyökereiktől, rendszeresen visszajárnak, és ápolják gyerekkori kapcsolataikat, hagyományaikat.

NYUGALOM

IDŐS ASSZONYOK VÁRJÁK, HOGY UNOKÁIK
MEGHOZZÁK A KÖRNYEZŐ FALUBÓL
A VACSORÁNAK VALÓ KUKORICÁT

A házasságkötés kiemelt fontosságú a családok életében. Ez igazán a lány családja számára jövedelmező „üzlet”, hiszen a vőlegény a menyasszony apjától vásárolja meg kedvesét, aki ettől fogva személyes tulajdona.

PÁSZTOR-UTÁNPÓTLÁS

A RIDEG KÖRNYEZETHEZ VALÓ ALKALMAZKODÁS
NEM GYEREKJÁTÉK – ITT NEM
A FORRÓ-AFRIKÁBAN JÁRUNK

LANTAI-CSONT GERGELY
FOTÓGRÁFUS, KÖZGAZDÁSZ, ÉRZÉKENY
HELYSZÍNEKRE, VESZÉLYEZTETETT
KULTÚRÁKRA SZERETNE FELHÍVNI
A FIGYELMET FOTÓIVAL

KILÁTÁS A DUNA-PARTRA 1932-BEN
A HEGBÍRÓ UTCÁBÓL ÉS MANAPSÁG
A TÖRLEY-MAUZÓLEUM FELŐL

BUDAPEST DÉLI KARÉJA NEM ISMERI
AZ ÁLLANDÓSÁGOT. AZ ÉPÍTÉSZETI
RÉTEGEK ITT OLYAN GYORSASÁGGAL
RAKÓDTAK EGYMÁSRA, AMIBEN CSAK A
DUNA JELENTHET VALAMI ÁLLANDÓSÁGOT

ARCHÍV FELVÉTEL: FORTEPAN, ORIG. SCHERMANN ÁKOS

PROMONTORBÓL BUDAFOK, MAJD BUDAPEST

▲ SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: TAMÁSKA MÁTÉ

Hamvas Béla borfilozófiája nem említi Budafokot. Ugyan mivel is járulhatna hozzá ez a sínekkel szabdalta nagy borvidékek zengő költészetéhez? A budafoki szőlészetből minden kétséget kizárólag hiányzik a romantika. Inkább a gazdaságtan élte. Úgy is mondhatjuk, hogy a lugasnál többre értékeli a teherautóplatót. A lovak nélküli fuvarozásnak egyébiránt éppen Budafok volt az egyik bölcsője. Ha hihetünk a krónikáknak, a Törley-pezsőgyárban már 1895-ben kipufogógáz mérgezte a rakódómunkások tüdejét...

KILÁTÁS A DUNÁRA

A 19. század végéig a hely neve *Promontor*, ami a magyar elnevezésben is megőrzött *hegyfok*, *hegyorom* latin megfelelője. A névváltozás jóval többről szólt, mint magyarosítási aktusról. A modern Budafok csak annyiban hasonlított elődjéhez, mint béka az ebihalhoz. Mert bár bor, pincék, kastély, sok-sok szegény és kevés gazdag jellemezte a régi Promontort is, az iparosodó Budafokon minden új értelmet kapott. A felszabadító háborúk során elnéptelenedett pusztán a törökverő

Savoyai Jenő herceg építtette fel az első kastélyt. A tervező nem kisebb bécsi építőmester, mint Johann Lukas von Hildebrandt, akinek neve Bécs legszebb barokk palotája, a Belvedere kapcsán lehet ismerős. Promontor ablakai azonban nem a dómra, hanem a Duna-partig futó sétányra nyíltak. Ma ugyanitt egy szűk vasúti aluljáróba szorult a tekintet.

A Déli Vasutat az 1860-as években a folyóval párhuzamosan vezették el, ami fizikailag elzárta ugyan a dunai kilátást, de gazdasági értelemben nagyszerű távlatokat nyitott. Ezt ismerte fel Budafok modern kori „földesura”,

a Pezsőgök Hercege, a bácskai születésű Törley József Ernő Félix. Mondani sem kell, hogy az egykori Savoyai-kastély is hozzá került. Ezt azonban sikeres üzleteihez mérten méltatlanul szerénynek találta és palackozóüzemnek alakította át.

Az egykori Savoyai-kastély is Törley-hez került, amit sikeres üzleteihez mérten méltatlanul szerénynek talált, és palackozóüzemmé alakítottatott át.

Tudom, hogy túlzás, de nem állom meg, hogy eljártsszak a gondolattal, milyen lenne ma a bécsi Belvedere környéke, ha annak idején azt is elsodorja a kapitalista vállalkozói

szellem? A lebontott régi helyett Törley egy jóval nagyobb kastélyt építtetett a domboldalban, visszanyerve ezzel a páratlan dunai panorámát is. Felfelé törekvését, legalábbis építészeti értelemben, halála sem akasztotta meg. Mauzóleumának égbe törő tornya még a mai, tízezeres házzal teli Budafok sziluettjének is csúcspontját jelenti. Ám kellemesebb lentről nézni a mauzóleumot, mint onnan visszatekinteni

a városra. A feltárulkozó dunai panoráma a legkevésbé sem emlékeztet a világörökségi Budapestre. A folyó körül hatalmas dobozépületek, a távolban lakótelepi tízezeresek emelkednek. Az egész olyan, mint mikor költözés után másnap reggel az ember reménytelenül szertenéz dobozokkal elárasztott, új lakásán.

A FELÜLJÁRÓ OLYAN MARKÁNS HATÁR BUDAFOK ÉS A „FŐVÁROS” KÖZÖTT, AMELYET NEM LEHET NEM ÉSZREVENNI. A KAMARAERDEI LEÁGAZÁS KETTŐS MEGÁLLÓJA, A „KITÉRŐ”, A SÍNEKSEL ÁTSZÓTT NAGYVÁROSI TÁJ IDEÁLTÍPUSA

ARCHÍV FELVÉTEL: FORTEPAN, ORIG. BUDAPESTI TÖRTÉNETI MÚZEUM (1964)

A ROMANTIKUS ÉS A FUNKCIONALISTA VÁROSKÉPEK SZINTE EGYMÁSBA NŐVE VANNAK JELEN

EZT FELFOGHATJUK ÚGY IS, HOGY A RÉGI BUDAFOKOT MAGA ALÁ TEMETTE AZ ERŐLTETETT MODERNIZÁCIÓ, DE ÚGY IS, HOGY MEGMARADT NÉHÁNY SZEGLET A MÚLTBÓL

BUDAFOK OLYAN ÜTEMEN VÁJTA BE MAGÁT A MÉLYBE, AHOGYAN A XVIII-XIX. SZÁZADI PEST-BUDA/BUDAPEST NŐVEKEDETT

A HÁTRAHAGYOTT KISEBB KŐBÁNYÁKBAN KISLAKÁSOKAT (A KÉPEN LÁTHATÓ MA MÁR MÚZEUM), A NAGYOBBAKBAN FŐKÉNT BOR- ÉS SÖRPINCÉKET ALAKÍTOTTAK KI. A PINCÉK EGY RÉSE MA IS ÜZEMEL

AZ AGGLOMERÁCIÓ HÁZERDEJE

Budapestnek ez a déli karéja alig ismeri az állandóságot. Az egymást váltó generációk az elmúlt másfél évszázadban minduntalan új építészeti arculatot teremtettek. Az utcákat járva az embernek olyan érzése támad, mintha egy indákkal benőtt romvárosban bolyongana. Bár a hasonlat kicsit sántít, hiszen itt nem növények, hanem házak ezrei nőnek egymásra. Ha madártávlatból nézzük, Budafok közelebb fekszik Érdhez, mint a főváros. Nem

is annyira kilométerekben kifejezve, mint inkább a véget érni nem akaró családi házas jellege miatt.

Az egyes leírások szerint inkább hírhedt, mint híres pincelakásokat a II. világháború utáni humanitárius fordulat jegyében számolták fel.

Ez a városkörnyéki tájkép korántsem annyira új, mint amennyire elsőre tűnhet. A parcellázások végigkísérték Budafok modern kori

történetét. Akinek nem jutott építési telek, a kőbányák után visszamaradt mélyedésekben vájt magának házat.

Az egyes leírások szerint inkább hírhedt, mint híres pincelakásokat közvetlenül a II. világháború utáni humanitárius fordulat jegyében számolták fel. Legalábbis papíron. Később ugyanis megismételték az akciót. Persze ne legyünk túlságosan cinikusak, hiszen az 1967-es szanálás voltaképpen nem is Budafokot,

hanem a vele egybeépült Budapestényt érintette a Terv utca környékén. Mivel a csereként felajánlott lakótelepi lakásokból sokan illegálisan visszaköltöztek korábbi otthonaikba, a hatóságok az Óbudai Gázgyár tisztítómasszájával töltették fel a mélyedéseket. Ezt a veszélyes hulladékot aztán a kétezres évek elején távolították el, s mint valami modern kori Pompeii, feltárulkozott a szegénynegyed fél századdal korábbi világa.

Hasonló felhagyott barlangutakkal lépten-nyomon találkozni. Könnyen felismerhetőek, mert olya-

A bécsi Hundertwasser a budafokihoz hasonló, félig földbe vájt kertvárosokat ajánlott a családi házas agglomerációk alternatívájaként.

nok, mint valami tisztások a házerdőben, gyér növényzetű, sziklás fennsíkok. A bécsi Hundertwasser ilyen, félig földbe vájt kertvárosokat ajánlott

a családi házas agglomerációk alternatívájaként. Budafokon a mindennapok hundertwasserei építették át a barlanglakásokat. Az eredmény egy-egy teljesen átlagos, családi házakkal teli zsákutca. A Kis- és Nagykőbánya utca már nevében is árulkodó: a házak mélyen ülnek, követik az egykori barlangutcák szerkezetét. Legtöbbjük nyugán emelletes, pontosan olyan, mint a szurdokban megtelepedő akácfa, amely zöld lombkoronáját fény felé nyújtja.

KÍSÉRLETEK A LAKHATÁSRA

Az agglomerációs házerdő esztétikai veszélyeit már a 20. század elején is érzékelték. Ezért a húszas-harmincas években a Pannónia utca környékén kislakásos mintatelepet alakítottak ki, amely követendő mintát kínált (volna) az egyedi építetőknek is. Elnézve a későbbi hozzászólásokat, az ormótlan műanyag ajtókat és ablakokat, a rossz parókaként ráhelyezett tetőtér-átépítéseket, állíthatjuk, ez a kísérlet kudarcot vallott. Ahol még viszonylag eredeti állapotban lévő házakat látni, az a Verseci utca.

Ahol még viszonylag eredeti állapotban lévő házakat látni, az a Verseci utca. A lakásokat apácáknak szánták, egyetlen szobával, közös illemhellyel, központi konyhával.

A lakásokat apácáknak szánták, egyetlen szobával, közös illemhellyel, központi konyhával. Amikor a negyvenes évek végén a nővéreknek menniük kellett, a komfort nélküli kislakásokat szegény embereknek utalták ki. Ők, ha nem is a házak hordozta értékek iránti mély tiszteletből, de alig-alig változtattak az épületeken. Más-ahol azonban ugyancsak jó szem kell ahhoz, hogy felismerjük az egykori tervezői szándékot.

Könnyebb a dolgunk, ha Budapest néhány évtizeddel későbbi

A PÉTER-PÁL UTCAI GESZTENYEFASOR ÁRNYÉKRAJZOLATA TÉLEN
A MEGMARADT FALUSIAS HÁZAKON (A NYÁRI KÉPET LÁSD A KÖVETKEZŐ OLDALON!)

A TENKE TIBOR TERVEZTE MAGASHÁZAK A KÍSÉRLETI LAKÓTELEPEN (ÉPÜLT: 1968)
A LEKEREKÍTETT SARKOK ÉS A KÜLÖNLEGES ABLAKKIOSZTÁS A „CSÚSZÓZSALUZATOS” (LÉNYEGÉBEN HELYBEN ÖNTÖTT BETON) TECHNOLÓGIA ÉS ANNAK ESZTÉTIKAI LEHETŐSÉGEIT KÍVÁNTA BEMUTATNI

A XIX. SZÁZAD VÉGI FILOXÉRAJÁRVÁNY UTÁN A TŐKÉKET NEM TELEPÍTETTÉK ÚJRA
A SZŐLŐ- ÉS BORKERESKEDELEM AZONBAN SOHA NEM LÁTOTT MÉRETEKBE NŐVEKEDETT. A KISEBB VÁLLALKOZÁSOK JÖVEDELMÉBŐL FELÉPÜLT VILLÁK DÍSZÍTMÉNYEI NEMEGYSZER GÉGERKÉNT IS FUNKCIONÁLTAK

A DUNAI VÁROSKÉPEK BUDAPESTEN ÉPÜLETSZOCIOGRÁFIAI SOROZATUNK TÁMOGATÓJA A

nka
Nemzeti Kulturális Alap

a hatvanas években felhúzott kísérleti lakótelepét keressük, közismertebb nevén a „magasházakat”. A Tenke Tibor tervezte három lakótornyot mindenki látta már, aki a balatoni vonat ablakából nem a Dunát, hanem a várost nézte. A viszonylag kicsi, „lőrészerű” ablakok és a lekerekített sarkok miatt a budafoki magasházak némileg eltérnek a korszak átlagától. Az építéstörténet szerint még szépek is. Mindenesetre érdekesek, mint

A vendéglő a jövő asszonyait igyekezett megszólítani, akik ezzel megszabadulhattak volna a sütés-főzés gondjától.

ahogyan az egész lakótelep is az. Viszonylag kicsi, sokféle „kísérleti” háztípussal, köztük ligetes sétányokkal. Nagy üvegportális ven-

déglő is épült, a korszak „luxusélet”-modorában. A vendéglő a jövő asszonyait igyekezett megszólítani, akik ezzel megszaba-

dulhattak volna a sütés-főzés gondjától. Legalábbis így indokolták, hogy a lakásokban csupán egy-egy minikonyhának hagytak helyet. Persze nem Budafokon lennének, ha csupán betonházakból állna a telep. Egyszer csak azon vesszük észre magunkat, hogy egy pincejárt előtt állunk, amely titokzatosan és felfedezésre váróan hívogat. Budafokon a múltnak nem feneketlen mély kútja, hanem végtelen számú pincéje van.

VÉDETT GESZTENYEFASOR A PÉTER-PÁL UTCÁBAN

A BUDAFOKI PINCEK JAVA RÉSZÉ A XIX. SZÁZADI IPARI TÁRSADALOM SZÜLÖTTE

AZ ELMÚLT ÉVTIZEDEKBEN A SZŐLŐFELDOLGOZÁS ÚJABB NAGY ÁTALAKULÁSON MENT KERESZTÜL. A TANGAZDASÁG PINCÉJÉBEN A DIÁKOK MÉG FAHORDÓBAN ÉS ÚJ ACÉL-TARTÁLYOKBAN IS ÉRLELNEK BORT, DE KIKERÜLVE INNÉT, LEGINKÁBB CSAK „ACÉLBOROKKAL” DOLGOZNAK MAJD

A VILLASOR

A lakóteleptől nem messze, a volt Haggenmacher Sörgyár körül egészen a központig szinte egybefüggő zöldterületet látunk. Valaha innen építkezett a főváros, mély utcák és mélyudvarok szagadják át a talajt. De a barlanglakásokká lett kőbányákkal ellentétben itt a fennsík sokkal bujább. Több tucat apró „Törley” telepedett meg itt, akik igyekeztek ötvözni a gazdasági racionalitást és az elegáns életet. Csinos villákat építettek, amelyek teraszáról élvezhették a dunai panorámát és a kertészeik nevelte rózsák illatát. De ez a levegő keveredett a föld alatt berendezett bortárolók savanykás szagával. Ezek az emberek magukat fellengzősen „mágnásoknak” nevezték, pedig lélekkben

inkább hasonlítottak egy vidéki nagygazdára, akinek munkája és magánélete egyazon térben folyt. A történészek őket nevezik a pa-

Budafokon nem telepítették újra a tőkét. Helyette 1901-ben elindult a pincemesteri képzés, amely később szakiskolává fejlődött. Budapest mai napig is működő utolsó szőlőskertje is az iskolának köszönheti létét. A mintagazdaság kicsit olyan, mint a kísérleti lakótelep, csak szőlőből. Minden sorban más és más technológia. S bár ha Hamvas Béla nem is akarta ismerni Budafokot, azért az ipari borászatnak is van filozófiája, még ha praxiselvű is.

Mikor a filoxéra a 19. század végén tönkretette az ültetvényeket, Budafokon nem telepítették újra a tőkét. Helyette 1901-ben elindult a pincemesteri képzés

tornalista gyáros típusának. Másfelől közelítve ők az átmenet elfeledett arcai, akik a régi, szőlőskertekkel teli Promontort élelmiszeripari gyárvárossá fejlesztették.

Aminek ebben az új városban nem maradt hely, az maga a szőlő. Amikor a filoxéra a 19. század végén tönkretette az ültetvényeket,

TAMÁSKA MÁTÉ
SZOCIOLÓGUS, VÁROS-
ÉS FALUKUTATÓ,
EGYETEMI OKTATÓ

ÖLTÖNYBEN A SIVATAGBAN A VÍZ NYOMÁBAN CHILÉBEN

FOTÓ: GOBIERNO REGIONAL DE ANTOFAGASTA

Két hét, 32 000 km, négy régió, két kormányzó, 23 tárgyalás, egy szeminárium és négy egyetem. A Földgömb kutatói zsűfolt programon vannak túl. A cél a Magyar Száraz-Andok Kutatási Program kiterjesztése és magyar–chilei vízbázis-kutatóközpont létrehozása, ahol magyar tudósok segítségével keresik majd a választ napjaink égető kérdéseire az elkövetkező években. Chilében, hazai tudás segítségével. Az Atacama Régió kivül az Antofagasta, O'Higgins és a Metropolitana Régió egyetemeivel és vezetőivel, valamint két minisztréium képviselőivel egyeztettek kutatóink egy egész Chilére kiterjedő Perma-Chile+ Monitoring-hálózat létrehozásáról.

NEMCSAK A KLÍMA DE A FOGADTATÁS IS MELEG VOLT
NAGY BALÁZS ÉS HEILING ZSOLT AZ ANTOFAGASTA RÉGIÓ KORMÁNYZÓJA, MARCO ANTONIO DÍAZ MUÑOZ (KÖZÉPEN) TÁRSASÁGÁBAN

A PROGRAM TÁMOGATÓJA:

A FÖLDGÖMB EGYÜTTMŰKÖDŐ PARTNEREI ▾

E LAPSZÁMUNK MEGJELENÉSÉT TÁMOGATTÁK ▾

MAGYAR
FÖLDRAJZI
TÁRSASÁG
ALAPÍTVÁ: 1872

1142 BUDAPEST, ERZSÉBET KIRÁLYNÉ ÚTJA 125.
HONLAP: WWW.FOLDRAJZITARSASAG.HU
E-MAIL: INFO@FOLDRAJZITARSASAG.HU

ELNÖK: DR. CSORBA PÉTER
AELNÖKÖK: DR. SZILASSI PÉTER
DR. MICHALKÓ GÁBOR
FŐTITKÁR: DR. DAVID LÓRANT
ÜGYVIVŐ: HEILING ZSOLT
KÖNYVTÁROS: KIESZ RÉKA

SZAKOSZTÁLYOK:
BIZTONSÁGFÖLDRAJZI ÉS GEOPOLITIKAI
SZAKOSZTÁLY, EXPEDÍCIÓS SZAKOSZTÁLY,
TÁRSADALOM- ÉS GAZDASÁGFÖLDRAJZI
SZAKOSZTÁLY, HEGYMÁSZÓ-SZAKOSZTÁLY,
OKTATÁS-MÓDSZERTANI SZAKOSZTÁLY,
EGÉSZSÉGFÖLDRAJZI SZAKOSZTÁLY,
TERMÉSZETFÖLDRAJZI SZAKOSZTÁLY,
TÉRKEPÉSZETI SZAKOSZTÁLY,
TURIZMUSFÖLDRAJZI SZAKOSZTÁLY,
FÖLDRAJZTANÁRI SZAKOSZTÁLY

TERÜLETI OSZTÁLYOK:
BAKONY-BALATON-VIDÉKI OSZTÁLY (VESZPRÉM)
BORSODI OSZTÁLY (MISKOLC)
DEBRECENI OSZTÁLY
DÉL-DUNANTÚLI OSZTÁLY (PÉCS)
DUNA-VÖLGYI OSZTÁLY (SZÉKESZÁRD)
EGER-BÜKK-VIDÉKI OSZTÁLY
GYÖNGYÖS-MÁTRA-VIDÉKI OSZTÁLY
KISALFÖLDI OSZTÁLY (GYŐR)
KISKUNSAGI OSZTÁLY (KESKEMÉT)
KÖZÉP-DUNANTÚLI OSZTÁLY (SZÉKESFEHÉRVÁR)
KÖRÖS-VIDÉKI OSZTÁLY (BÉKÉSCSABA)
NYIRSEGI OSZTÁLY (NYIREGyhÁZA)
NYUGAT-MAGYARORSZÁGI OSZTÁLY (SZOMBATHELY)
SZEGEDI OSZTÁLY
SZÉKELYFÖLDI OSZTÁLY (CSIKSZEREDA)
TOLNA MEGYEI OSZTÁLY (DOMBOVÁR)
ZALAI OSZTÁLY (NAGYKANIZSA)

KÖNYVTÁR ÉS GYŰJTEMÉNYEI:
1112 BUDAPEST, BUDAORSI ÚT 45.
TEL.: (06-1) 309-2600/1443
(2015. NOVEMBER 15-TŐL
HATÁROZATLAN IDEIG ZÁRVA TART.)

AZ ÉGGÖMBÖT TARTÓ ATLASZ A MAGYAR FÖLDRAJZI
TÁRSASÁG VÉDJÉYKÉNT BEJEGYZETT JELKEPE

LAPALAPÍTÓ (1929):
DR. MILLEKER REZSŐ

**AZ ÚJ SZOROZAT
ÚJRAINDÍTÓI (1999):**
DR. NEMERKÉNYI ANTAL
ÉS FARKAS PÉTER

1929–1933, FELELŐS SZERKESZTŐ:
DR. MILLEKER REZSŐ

1934–1944, SZERKESZTŐK:
DR. BAKTAY ERVIN ÉS DR. KÉZ ANDOR

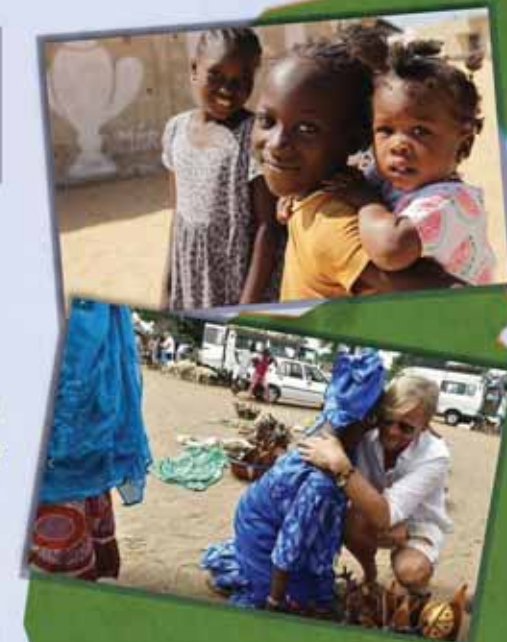
1999–2005, FŐSZERKESZTŐ: DR. NEMERKÉNYI ANTAL

2005–2006, FŐSZERKESZTŐ: DR. VOJNITS ANDRÁS

2006-TŐL FŐSZERKESZTŐ: DR. NAGY BALÁZS

KEZDJE AZ ÉVET EGY BÉKÉS, NYUGODT, KELLEMES
ÉGHAJLATTAL BÍRÓ AFRIKAI ORSZÁG
MEGISMÉRÉSÉVEL, MELYEK JELMONDATA
TERANGA – VENDÉGSZERETET.

OZONE UTAZÁS SZENEGÁL BEMUTATÓ: JANUÁR 20. 15:30

IZGALMAS UTAZÁSOKBAN GAZDAG BOLDOG ÚJÉVET KÍVÁN AZ OZONETV!

CSAK TISZTA FORRÁSBÓL.
HAGYOMÁNY ÉS ABSZTRAKCIÓ

KORNISS DEZSŐ

(1908-1984)

MŰVÉSZETÉBEN

MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

2018. DECEMBER 19. – 2019. ÁPRILIS 7.

KORNISS Dezső: Rubik, 1978 © Hatvani Lajos Múzeum, Hatvan

Együttműködő partnerek:

Mediatámogatók:

múlt-kor

artmagazin

VASÁRNAPI HÍREK

fidelio

PESTI41

ÚjMűvészet

FÖLGGÖMB

